משנה · אחרונים · לחם שמים · סדר מועד

לחם שמים על משנה שקלים

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם שמים על משנה שקלים

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-שמים-על-משנה-שקלים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 8
משנה ג 8
משנה ד 15
משנה ה 19
פרק ב 20
משנה ב 20
משנה ד 22
משנה ה 23
פרק ג 24
משנה א 24
משנה ב 24
משנה ג 25
פרק ד 26
משנה א 26
משנה ד 26
משנה ה 27
משנה ט 27
פרק ה 28
משנה א 28
משנה ג 29
פרק ו 29
משנה ג 29
משנה ו 30
פרק ז 30
משנה א 30
משנה ג 30
משנה ד 31
משנה ה 31
משנה ו 31

פרק ח 31
משנה ה 31
משנה ו 32
משנה ז 32
משנה ח 32

פרק א

משנה א

באחד באדר משמיעין על השקלים. עיין פי' הרע"ב. והא דבעינן דווקא ל' יום קודם. נ"ל משום דהוא השיעור כדי שיבואו הרחוקים שבא"י. או שלוחיהם לירושלם עם שקליהם. דכל א"י הוא מדת ט"ו יום כי שכיחי שיירתא וכי ליכא שיירתא דאזלי ביממא וליליא. הוי שלשים יום. יעויין מ"ש בחי' פ"ק דפסחים באורך:

ועל הכלאים. כתב הרע"ב ורבותינו פירשו דלאחר שגדלו הזרעים אפי' אחד באלף צריך לעקור הכל. דכל תרי מילי דכל חד לחודיה שרי. ונאסרו ע"י תערובת לא שייך בהו ביטול. וכתב בתי"ט ותמיה לי והרי בשר בחלב דכל חד לחודיה שרי והוא בנותן טעם עכ"ל:

ולא ידענא מאי קושיא מי דמי ביטול טעם לביטול ממש. ביטול ממש ודאי לא שייך במידי דאי קאי לחודיה שרי. ועירובו גורם לו ליאסר. ואיך יבטל ע"י רוב מאחר שדרך איסורו בכך. הרי גם בבשר בחלב אין ביטול בפחות מששים. ורוב אינו מועיל לו לבטלו כיון שעדיין הטעם נרגש וטעם כעיקר. ועל כן אפילו בשאר איסורין שבתורה (למר מדאורייתא ולמר מדרבנן) אין ביטול כל זמן שהטעם קיים. שהרי האיסור כאילו ישנו בעין ואי אפשר לו להתבטל. כמו יבש ביבש שמתבטל ברוב מפני שאין האיסור ניכר. משא"כ בלח שניכר הוא ע"י הטעם המוכיח עליו ומגלה בושתו של איסור שעדיין לא נתבטל. וכ"ש בדבר שעירובו בדבר אחר גורם איסורו כבשר בחלב. שלד"ה אין לו ביטול מן התורה עד שיתבטל הטעם:

והיינו נמי דקיי"ל בבב"ח אליבא דכ"ע חנ"נ כדכתבו המפרשים מה"ט משום דכל חד באפי נפשיה שרי. וכי איתנהו בהדי הדדי עירובן גורם האיסור. וזהו עצמו של איסור כל זמן ששניהם נמצאים ביחד. אע"פ שהאחד מועט מחברו. אך בהעדר הטעם נעדרה מציאותו ועבר ובטל ומסתברא דהיינו דרבא (חולין דקח"א) דאע"ג דס"ל דחידוש הוא אפ"ה אינו אוסר אלא בנ"ט. כדאיתא התם משום דדרך בישול אסרה תורה דגלי רחמנא דלא דמי לכלאים בכרם. והוא מטעמא דפרישית דאע"ג דחידוש הוא שחידשה תורה שמין אחד מועט יאסור את המרובה. לא אמרה אלא כשיש מציאות לשני המינין ביחד. משא"כ כשהאחד מרובה כל כך עד שאין מחברו בנותן טעם. כמאן דליתיה דמי. וע"כ מה שבטל בב"ח בס' זהו לפי שגם הטעם נתבטל במיעוטו (דבלא"ה לאו משא איתי ביה דכמה אמוראי סברי טעמו ולא ממשו בשאר איסורין לאו דאורייתא עיין חולין דצ"ח ברש"י). דהכי קים להו לרבנן דלא יהיב טעמא בטפי מס':

ואינו דומה לביטול ברוב שישנו לאיסור בעין. אלא שהרוב רבה עליו ומבטלו מגזרת הכתוב. אע"פ שהוא בעין שהרי הוא האיסור אחר הביטול. כשהיה קודם שנתבטל. ואעפ"כ התורה עשאתו כמי שאינו ואינו ניכר אחר שנתע' ברוב. אבל כשהטעם בטל ואינו נרגש. לא מחמת הרוב בלבד הוא מתבטל. רק שדומה שאין כאן עוד שום דבר מן האיסור כלל. אלא נתהפך לעצם אחר ולא נשאר בו מאומה מהאיסור:

משא"כ בביטול יבש ביבש שאע"פ שבטל בשאר איסורין חד בתרי. מ"מ אין הרוב עושה את המתבטל כאילו אינו. שהרי לא נשתנה בכלום. ולא עוד שאע"פ שהוא נרגש שנתרבה כמותו. גזרת הכתוב היא שיחזור להיתר כאילו נשתנה בעצמותו:

ולכן כאן בכלאי זרעים דחידוש הוא שחידשה תורה לאוסרן ע"י התערב המינין זה בזה. על כרחך אינן בטילין ברוב. כיון שדרך איסורן בכך וכבשר בחלב בפחות מס' דמי וכנז'. דכיון דחדית לן רחמנא דלא שייך הכא ביטול ברוב כבעלמא. א"כ לא מהני להתיר אפי' א' באלף. מאחר שאין בהן תורת ביטול ברוב. ואינן ניתרין אלא בביטול עצמו של המין האחר. באופן שלא ישאר רק מין א' עומד לבדו. וכל זמן שנשאר אפי' א' באלף. היאך יקבל הביטול. והוא לא נשתנה כל עצמו. מעתה תרי כמאה ומאה ואלף כתרי דלא מהני מידי לבטולי כה"ג. במקום שהתערובת הוא האוסר שגילתה תורה שאין הרוב עושה ביטול. וזה ברור מאד בעזה"י:

ועוד שכאן האיסור ניכר כי מין א' במין אחר אפי' דבר מועט בהרבה אי אפשר שיתערב מבלי שיוכר שכל א' משונה מחברו במראיתו ובתמונתו. משו"ה אפי' א' באלף לא בטיל כדכתב הרע"ב:

וא"ת לזריעה מ"ט שרי כל שאין רובע לסאה. י"ל משום שנתערב בהיתר קודם הזריעה. שלא היה אז בדעתו לזורעו. ובענין זה ודאי בטיל מין מועט לגבי מרובה שקשה להפרישם ולא קפדי אינשי אפורתא כה"ג. ואין התערובת בתלוש אוסר. לכך אף שנמלך לזורען מותרין הן כשהיו. ובדין הוא דאפי' ברובע לסאה. לא היה צריך למעט. דבהיתירא איבטיל ברובא. ומדאורייתא משרי שרי. ולא מיקרי זורע כלאים. אלא מדרבנן בעלמא צריך למעט וכדפירש הרע"ב. כל זה ברור לענ"ד ביישוב תמיהה ראשונה של התי"ט. ואולי גם התוספת בע"ז לכך נתכוונו אלא שסמכו על המבין:

עוד כתב התי"ט ז"ל ועוד תימה דמשנ' שלמה היא כלאי זרעים אסורין לזרוע ולקיים ומותרין באכילה עכ"ל. וגם ע"ז נפלאתי דכוונת הרע"ב פשוטה וברורה ולא עלה על דעתו דבר זה לומר שאין ביטול לכלאי זרעים ושמפני זה אסורין באכילה. דפשיטא באכילה מותרין ולא צריכי ביטול. דאפילו גדלו באיסור מותרין כדילפי' היתירא דידהו

מקרא. ולא נתכוון הרע"ב בזה שאמר דכיון שנאסרין ע"י תערובת לא שייך בהו ביטול. רק לענין עקירה דמיירי בה הכא במתני'. משום דכלאי זרעים אסורים גם מלקיים וכמו שביאר הרע"ב בסוף לשונו. באומרו דלא שייך ביטול וצריך לעקור הכל חוץ א' מהמינים:

ושני הפירושים שכתב הרע"ב במחובר עסקינן לעקור הזרע אחר שלא לקיים כלאים. ויש ביניהם שלפירוש הראשון אין צריך לעקור אלא כדי שיתמעט מרובע לסאה. ולפי' הב' צריך לעקור הכל עד שלא ישאר כי אם מין א' לבדו. ומה שאמרו במיעוט בית רובע ענינו לפי הפי' הב' להתיר לזרוע. דלא מיתסרא זריעת התערובת. אלא מפני מראית העין. ומשו"ה במיעוט כזה סגי. וכדכתיבנא לעיל מפני שהתערובת בתלוש אינו אסור. ומתבטל מעצמו כל שלא נתערב בידים על מנת לזרעו. ולפיכך הותר אח"כ לזריעה שאין שם כלאים על התערובת. וקמ"ל בפי' הב' אע"ג דהוה שרי לזרע. כגון שהוא פחות מרובע לסאה. אפ"ה מצווין עליו לעקרן לכי גדלי. ולא מהני מה שנתבטלו כבר והותרו לזריעה להתירן בשביל זה בקיומן אלא צריך לעקור דלענין זה לא שייך בהו ביטול:

וכללו של דבר שני איסורין הן בכלאי הזרעים ואינן תלויין זה בזה לענין ביטול. שיש חילוק בין זריעה לקיום. שאע"פ שיש כאן תערובת פחות מרובע לסאה. דכבר נתבטל ואשתרי לזריעה. דהיינו משום דבטל מקודם שלא היה דעתו לזרע מתחלה. והועיל לו להתבטל לענין זה מכיון שאין נחשב ואין בני אדם מקפידין עליו. דבזריעה בעינן שיכוין לזרוע כלאים גמורים. וההיא שעתא דהיתירא הוו ולאו כלאים נינהו. דבלא כוונה איבטילו להו ממילא בתלוש:

ומ"מ לא מהני מידי למשרינהו לקיימן לב' המינין כשיצמחו. שזהו איסור אחר הבא לאחר מכאן. ואינו תלוי במעשה האדם ובכוונתו. שהרו אפי' עלה התערובת מאליו אסור לקיימו. כדמשמע בפ"ב דכלאים בתלתן שהעלתה מיני עשבים שאין מחייבין אותו לנכש. ודווקא בכה"ג דלמיעקר קיימי. דלא ניחא ליה בהו וסופו לעקרן. ושמע מנה דעקירה בעו אע"ג דעלו מאליהן. וא"כ הדבר ברור שאין מועיל כלום. מה שהותרו לזרוע להתירן אף בקיום. דקיום מילתא באפי נפשה היא דבכל אופן שיצמחו הכלאים. בקום עקור קאי אפי' עלה מאליו בלי זריעה כנז'. דלא שייך השתא ביטול ברוב מאחר שדרך איסורו בכך. ופשוט מאד דאף מה שנזרע בהיתר לא עדיף לענין קיום ממה שצמח מאליו בלי זריעת אדם. אדרבה ודאי מיגרע גרע ואיני חושב שיסתפק בזה אדם. אבל הם דברים ברורים מאד בעזה"י:

ופירושא בתרא דהרע"ב נכון ביותר ולא כמו שחשדו בתי"ט בדבר שתשב"ר אין נכשלין בו. ונהפוך הוא ששגג הרבתי"ט בכוונת הרע"ב באומרו אבל לאחר שגדלו לא שייך בהו ביטול. איהו סבר דלכל מילי קאמר וגם לענין איסור אכילה. וליתא אלא לענין הקיום הוא דלית להו ביטול שצריך לעקור. ולא יקיים אלא מין א'. ואם עוקרן גם יחד ומניחן בתערובתן אף הן מותרין באכילה. ושפתי הרע"ב ברור מללו כדאמרן:

משנה לחם

בלח"ש ס"פ באורך. נ"ב. **ובגמ'** דפרק בני העיר מוקמינן למתניתין. אפילו אליבא דרשב"ג. דס"ל שתי שבתות שואלין ודורשין לפני הפסח. ומשום שולחנות קדמינן מאחד באדר. משמע לכאורה. דלאו היינו טעמא. **איברא** דאיכא למימר מאן דס"ל שתי שבתות. נמי מה"ט קאתי עלה. ולא בעי אלא לפום שעורא. כי אזלי ביממא ובלילי"א. וקאי ליה רשב"ג בשטתיה דאבוהי. מ"ג פ"ק דתענית. עמ"ש שם בס"ד. **ומ"ש** הרע"ב במשנתנו. ב"ד שולחין בכל ערי ישראל. דמשמע ר"ל ב"ד הגדול שבירושלם שולחין שולחיהם. **לא** ידעתי מניין לו זה. ועיינתי בדברי שני ראשי המפרשים. רש"י והר"מ. ולא מצאתי בהם כלשון הזה. אלא כך אמרו. משמיעין בהכרזת ב"ד. ופשוט דסתמו כמשמעו. וכן כל ב"ד בעירו. עושין הכרזה זו בכל המקומות. והטרחת שלוחין למה. גם לא היה מספיק להם שלשים יום. ואצ"ל שאין די בשתי שבתות. ומתניתין נמי דייקא. דקתני סיפא ויוצאין. וק"ל.

משנה לחם

שם ס"פ מהאיסור. נ"ב (והיינו נמי דקיי"ל במעמיד בעור קיבת כשרה. אם יש בה בנו"ט. הוא דאוסרת. ובציר מהכי לא. אע"ג דאוקומי מוקים. ודבר המעמיד לא בטיל אפילו בשאר אסורין. אלא משום דכל כמה דלא יהיב טעמא. לאו בשר בחלב הוא).

משנה לחם

ועושין כל צרכי הרבים עתי"ט בשם הר"מ וכ"מ. שבכל זמן משקין את הסוטות. **אין** הדבר כן בהחלט. אלא דווקא אם נמצאת מנחת שעורין מן הישן. אבל מן החדש. אסור עד אחר עצרת.

משנה ב

משנה לחם

משרבו עוברי עבירה קרי להו עוברי. אע"ג דלא עבדי מידי. דמכל מקום איסורא מי לא איכא. **אף** דלא קיי"ל כר"ע. משום דאין לוקין על לאו שאין בו מעשה. ואפילו מאן דעבד איסורא שרי למקרייה עבריינא. כדאיתא בגמרא דכירה.

משנה ג

כל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק. מדברי הרמב"ם ז"ל נראה דשוב אינו פוסק אאב קאי. ואם מת האב והבן עדיין קטן אין החיוב חל עליו. וזה שלא כדברי הרע"ב שכתב אם מת אביו הוא שוקל ע"י עצמו. וכתב בתו"ט ובאמת לא ידעתי טעם

לסברת הרע"ב דהיאך יוכל האב להעמיד חובה על הקטן. ואולי כשירש מאביו דחוב חל על הנכסים עכ"ל:

ומצינו כיוצא בו באחין השותפין דלקמן שחייבין במעשר בהמה כשקנו מתפוסת הבית דהחיוב חל אנכסי אביהן. ומה"ט נמי פטורין מן הקולבון דהוי ליה כשוקל ע"י בניו משלו וק"ל. והכי נמי אשכחן דכוותה בבכורות [ד' נ"ו ע"ב]:

ונ"ל לפי שיטת הרבתי"ט בקטן דמתני' דקטן ממש הוא יש מקום לקושיתו. וי"ל כתירוצו דבירש מאביו קאמר ומשום דחובה חל על הנכסים. והוא דבר פשוט ומוכרח לפי דרכו ז"ל ולא היה צורך להתנא לפרשו דבכה"ג מיירי בדירש דווקא. דאי לאו דירית קטן מהיכא אית ליה. הא אין קנין לקטן אלא מפני דרכי שלום [גיטין ד' נ"ט ע"ב]. ואפי' למאן דס"ל היכא דדעת אחרת מקנה אותו הוא שלו [עיין חו"מ סי' רמ"ג ועי' תוס' סנהד' ד' ס"ח ע"ב ד"ה קטן]. ע"כ אין לו זכייה אלא מדבריהם הוא שלו נ"מ להוציאה מיד הגוזל ממנו (ודברי הש"ך צ"ע) וכ"ש דלא אפשר לאוקמה במזכה לו ע"י אחר דלא אתי לידיה. דפשיטא דאין לו בה קנין אלא מדבריהם שתקנו זכין לקטן (עפ"ט דב"ב) ואדרבה זכייה ע"י אחר ודאי גריעא טפי. דאפי' בגדול אינה אלא מדרבנן כי לא שוייה שליח זה ברור מאד בעזה"י ודוק:

אמנם אין צורך לכ"ז לשיטת הרע"ב בקטנים דמתני' דלפחות מבן עשרים שנה קרי קטן לענין זה. משום דאכתי לאו בר חיובא הוא בשקלים דכתיב בהו מבן עשרים שנה. ומכל מקום אם התחיל ועשה לאביו שליח נתחייב הבן. והוכרח הרע"ב לפרש כן דקמ"ל הך מתני' דחיובא אקטן רמיא. ולא כפירושא דרמב"ם דהאב אינו פוסק. דלישנא דמתני' דחקיה. מדתני כל קטן כו'. דהכי הו"ל למיתני האב שהתחיל לשקול ע"י בנו שוב אינו פוסק. ובאמת ששיטתו של הרע"ב בענין זה נוחה ונכוחה. והתי"ט השיג עליו במה שפירש לקטנים דפירקין פחותים מבני עשרים (עיין במשנ' דלקמן) וס"ל לבתי"ט דקטנים ששנינו כאן ובסמוך כששקלו שמקבלין מידן. דפירושן ככל קטנים דעלמא:

ותימה תימה אקרא ואשתומם על זה כשעא חדא איך אפשר לומר כן. והרי משנה שלמה בקטן. קודם לזמן הבדיקה אע"פ שאמרו יודעין אנו לשם מי נדרנו לשם מי הקדשנו אין נדרן נדר ולא הקדשן הקדש [נדה ד' מ"ה ע"ב]. והיאך אפשר לקבל מידם שקלים להביא מהם קרבן ציבור. א"כ על כרחנו קטן דמתני' לאו בקטן דעלמא עסקינן. ואפי' בהגיע לעונת נדרים אין נראה לכאורה שיהא שייך בשקלים שקרבנות צבור קרבין מהם. כיון שעדיין פטור הוא מכל המצות. אין נכון להיות חלקו מעורב בקרבנותיהן. שהרי זה דומה קצת למי שאינו מחוייב בדבר שאינו מוציא הרבים ידי חובתן [ר"ה ד' כ"ט

ע"א] הכי נמי לא אתי קטן דלאו בר חיובא הוא. ומפיק לצבור בחלקו דפתיך בתרומ' הלשכה ודוק:

הגה"ה

ואפי' בקרבן יחיד שמענו להרמב"ם ז"ל בקטן הבא על שפחה חרופה שאעפ"י שחייב באשם לדעתו. אינו מביאו עד שיגדיל כמ"ש פ"ט מהל' שגגות. ואין ראיה מפסח שממנין עליו הקטנים. דהא אמרינן שה לבית אבות לאו דאורייתא [נדרים ד' ל"ו] וקטנים אכלי אפי' לא נמנו עליו. וההיא דסוף נגעים דאדם מביא ע"י בניו ובנותיו ומוקמינן לה בגמ' דפ"ד דנדרים בקטנים שאין בהם דעת. דבני אתויי קרבן נינהו ע"י גדול ובדידהו מיהת. דהא פרשינן התם דמיירי במחוסרי כפרה שאפי' בגדולים אין צריכין דעת כדאי' התם:

אבל בשקלים ודאי בעינן דעת. ולא מיפטר העני ע"י ששקל עליו חבירו אלא מדעתו. דאפי' בנדרים ונדבות מסקינן בסוף פ' האומר משקלי עלי [ערכין ד' כ"א ע"א] דלכ"ע בשעת הפרשה בעינן דעת מתכפר. וטפי משמע דשקלים לחטאות ואשמות דחובה דמו לענין זה. דהא שקלים נמי חובה הוו. וממילא חייל חיובא דידהו. ולכפרה נמי אתו כדכתיב בענינא לכפר על נפשותיכם. ועדיפי מעולה דאע"ג דמכפרת נמי [זבחים ד' ו' ע"א] אעשה גרידא הוא דמכפרא. אבל תמידין ושאר קרבנות צבור כפרתן מרובה לכל ישראל. כדאמרינן מעולם לא לן אדם בירושלם (ונ"ל דירושלם לאו דווקא אלא ר"ל כל זמן שירושלם היתה בבנינה ובית המקדש קיים וק"ל) ועבירה בידו ועליהן העולם עומד. מלבד כפרה פרטית שבקצתן. לטומאת מקדש וקדשיו כבפ"ק דשבועות:

והא דממשכנין עליהן דומיא דבנדרים ונדבות דקיי"ל חייבי עולות ממשכנין. [ערכין ד' כ"א ע"א] משום הא לא איריא. דודאי חייבי חטאות ואשמות נמי ממשכנין. לאחר שעברו עליהן ג' רגלים מכיון דחזינן להו דפשעו. [תוס' ר"ה ד' ו' ד"ה יקריב] ושקלים נמי דכוותייהו אין ממשכנין עליהן אלא כשזמנן קרוב לעבור. אבל קודם לכן אע"פ שכבר ישבו שולחנות במדינה אין ממשכנין. משא"כ בעולות ושלמים שכופין ומעשין מיד ברגל ראשון. כדמשמע בפי"ד מהנ' מעשה הקרבנות. על כן היה נ"ל באמת ששקלים שוין לגמרי לחטאות ואשמות לענין זה. שצריכין דעת מי שניתן בשבילו אף מתחלה ועד סוף כמו בחטאות ואשמות דבעינן דעת מתכפר בשעת הפרשה ושעת הקרבה:

אמנם עדיין לא נתחוור לי ההיא דפרק אין בין המודר. [ד' ל"ג ע"א] דתנן סתמא שוקל את שקלו ולא מפרש ביה לדעתו. כמו בסיפא [ד' ל"ה ע"ב] בתורם את תרומתו ומעשרותיו דתנן בהדיא לדעתו. וכן באידך בבא דמקריב עליו קינין וכו'. מתפרשא שלא לדעתו. כיון דלא תנן לה בהדיא:

והכי נמי מסתברא דעל כרחך התם בשלא לדעת מיירי. דאל"ה דכוותה בפורע חובו לדעתו אמאי שרי הא קמשתרשי ליה ובכה"ג לאו אברוחי ארי בעלמא הוא. והא קמהני ליה. ותו דבעי לאוכוחי התם דכהני שלוחי דרחמנא נינהו דא"א שלוחי דידן איך מקריב עליו. ומשו"ה מיבעי לן לאוקמה במחוסרי כפרה ושלא לדעת דווקא. אבל בלדעת הו"ל מהני בהכי ואסיר. והשתא לאו כל דכן הוא. אם במחוסרי כפרה שאינן באין לכפרה ואין ממשכנין עליהן. חשיבא הנאה מה שמקריב עליו. שקלים שכפרתן מרובה כדלעיל ועוד שממהרין למשכן עליהן עאכ"ו שתחשב להנאה כששוקל עליו. הא ע"כ דבשוקל שלא לדעתו איירי וצ"ע רב. והתימה שלא ראיתי להמפרשים והמחברי' שדברו מזה וגם בחיבור המחוכם משנה תורה הדברים סתומים:

ולכל זה לא הוצרכנו אלא לענין משנתינו דקטן שאביו שוקל על ידו. אם יש מקו' להעמיד דברי האומרים שקטן ממש הוא. ויש לו שייכות בשקלים ע"י אביו כמו בזבחים:

אבל במשנת קטנים ששקלו בעצמן. אין מועיל כל האי שקלא וטריא. דודאי אי אפשר לפרשה בקטנים גמורים. מטעמא דפרישית דאין הקדשן הקדש. דאפילו תימא דעת מתכפר לא בעינן. דעת מקדיש בעלמא על כרחך בעינן. דבלאו הכי הוו להו חולין בעזרה. וגבי זבחים נמי האב הוא שמביא ע"י בניו. הא קטנים גופייהו לא לייתו כיון דלאו בני דעת נינהו ודוק:

וכן צריך לומר גבי הלכה בנזיר שהאב מדיר את בנו בנזירות. והל"מ היא שמביא קרבנות טומאה וטהרה כנזיר גדול. כמ"ש הרמב"ם ופשוט במשנה וגמרא דנזיר [ד' כ"ח ע"ב]. על כרחך צריך לומר שכמו שהנזירות חלה על הבן ע"י האב. כמו כן הקרבנות שיביא. ע"י האב הוא מביאן. ולא שיהא הבן עצמו הוא המביא. דבכל קרבנות אפילו דמחוסרי כפרה דלא בעינן דעת מתכפר. דעת מקדיש ומפריש בעינן עכ"פ בלי ספק. ולא קיי"ל חולין בעזרה לאו דאורייתא. והכין דייקא נמי לישנא דמתניתין דנזיר דקתני היתה לו בהמה מופרשת. ולא קתני הפריש בהמה:

ולשיטת התו' שם ע"כ צריך שתאמר כן. דלדידהו אם לא מיחה מיד שוב אינו יכול למחות. ואי אמרת דהא דתנינן תמן היתה לו בהמה מופרשת. היינו שהקטן בעצמו הפרישה לבדו. הרי אחר ההפרשה אין לך קבלה גדולה מזו ואיך יוכל עוד למחות ודוק:

וגם לשון הרמב"ם בפ"ב מהל' נזירות יפה מתפרש שחובת הבאת קרבנותיו של הבן על האב המדיר היא. שכך לשונו ז"ל שם האב שהזיר בנו הקטן הרי זה נזיר גמור וחייב האב לנהוג בו כל דקדוקי נזירות. הרי שאין שום חובה מהנזירות מוטלת כי אם על האב שהזירו. ועל דרך זה נמשך לשונו שם באומרו ואם נטמא מביא קרבן טומאה וכשישלים

מביא קרבן טהרה. שזה הלשון מביא מוסב על האב שאמר למעלה. שמתחייב להשגיח על בנו בדקדוקי נזירות שבגופו. ובהבאת קרבנותיו שיביאם הוא עליו. והרי זה פירוש מרווח בדבריו:

וגם מוכרח אתה לפרשו כך מחמת אותה שבהל' שגגות שהבאתי לעיל. שדעתו מפורשת שם שאין הקטן מביא קרבן שנתחייב בשפחה חרופה עד שיגדיל. ועל כן ילמד סתום מן המפורש. דהרי גם אשם נזיר הוא בא לכפרה ועל הזדון כשגגה כמו אשם שפחה חרופה. ולמה נחלוק ביניהם לומר שהבן הנזיר יביא קרבנו בעצמו. אלא ודאי ע"י אביו דווקא:

איברא עכ"ז עדיין לא יצאנו ידי חובתי' בכך בדעת הרמב"ם ז"ל. דממה נפשך אכתי תקשי עליה מנא ליה בהל' שגגות דצריך להמתין עד שיגדיל ויביא אשמו. דילמא משכחת לה נמי בעודו קטן וע"י אביו ושמא אפי' ע"י שליח דעלמא בדלית ליה אב. דמדסגי בזבחים ובנזיר באב. ש"מ דלא בעינן דעת מתכפר. וא"כ בכל שליח או ע"י אפוטרופוס מיהת שפיר דמי. דלא קפדינן אלא אמפריש בר דעת. והוי דומיא דתרומה ומעשר. שהאפטרופסין תורמין ומעשרין על היתומים:

ואת"ל דמהל"מ לא גמרינן דחידוש הוא בנזיר. ותוכל להכריח כן בכח לדעת הרמב"ם שכתב (בבן הנזיר) ואם נטמא מביא קרבן טומאה. והא איהו ז"ל פסיק דבקרבנות שהן לכפרה. צריכין דעת מתחלה עד סוף. ואליבא דכ"ע בעינן דעת בחטאות ואשמות. א"כ איך תמצא קרבן נזיר טמא בקטן ע"י אביו. דאשם נזיר טמא לכפרה הוא בא. ועל כן בעלמא כמו בשפחה חרופה דלעיל פסק כהילכתא. דאי אפשר כלל לקטן להביא אשם זה עד שיגדיל וע"י אביו נמי לא. כיון דקרבן של כפרה על חטא הוא. לא סגי דלא בעי מיהוי מתכפר בר דעת. ועל כרחין ההיא דנזירות חידוש היא וליכא למיגמר מנה. כדאמרינן בעלמא דאין למדין מהל"מ:

אך עתה הלאני המו"מ הזה ושויתינן כגדי מסנקן. שחזרה התמיהה למקומה ועלומתי קמה. וגם נצבה בהל' נזירות שחידש לנו דבר גדול בזה שהוסיף רבינו משה (על לשון המשנה) מדעתו. במ"ש הרב ז"ל באותה הלכה ואם נטמא (הבן) מביא קרבן טומאה. דבמשנה לא שמענו אלא משלש בהמות של טהרה שנוהגין בו (ואף דבסוגיא דגמרא התם משמע לכאורה דמייתי נמי קרבן טומאה. אי לאו דמסתפינא אמינא דכל ההוא שיקלא וטיריא. אינו אלא משום יגדיל תורה ויאדיר ולא לקושטא דמילתא. ולא פרכינן מעיקרא בשלמא לר"י ניחא אלא לפלפולא בעלמא. דאפשר לומר דגם אם נטמא מביא קרבן טומאה דאיכ' למימר דכך היא הל"מ. והני שינויי דריב"ח ודאי שינויי דחיקי נינהו ולא אליבא דהילכתא וק"ל. וא"כ איך אפשר לריב"ח דמביא קרבן טומאה. אלא ע"כ

קושטא דמילתא ליכא קרבן טומאה בנזיר קטן ודוק. אע"ג דשתיק תלמודא. יש לנו כמה סוגיות כיוצא בה בתלמוד) וכיון דחידוש הוא אין לך בו אלא חידושו המפורש. הבו דלא לוסיף עליה. ועל החלוקים הראשונים אנו מצטערים למצוא טעם נכון. מניין לנו להוסיף עוד דבר הסותר למוסכם. ושמא לא באה ההל"מ כי אם לנזירות של טהרה. אבל קרבן טומאה אין לו כיון דבעינן ביה דעת מתכפר וליכא. וצריך נגר ובר נגר לפרוקי ולמשקל אגר. עד כאן **הגה"ה**):

אלא ודאי שבקינן למתני' דדחקא ומוקמא נפשה. דקטנים דהכא איירי בגדולים מי"ג שנה ולמעלה. ולא באו לכלל עשרים להתחייב בשקלים דמיעטינהו קרא דמבן עשרים ממשכון. ואם שקלו מקבלין מידם דאתרבו מדכתיב בהו איש. ובן י"ג איש הוא. וכן משנתינו זו דכל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו. נמי הכי מתפרשא בבן י"ג. ולא תקשי היאך יוכל האב להעמיד חובה על בנו. דמיירי שעשאו שליח. כיון דהשתא בגדול עסקינן דמצי לשווויי שליח:

ומתיישב נמי מה דקשה לכאורה אמתני'. דהא ע"כ הא דאמרינן אינו פוסק. פירושו שעל כרחו צריך ליתן וכופין וממשכנין אותו. דאלת"ה אלא שמקבלין ממנו אם שקלו. פשיטא בתחלה נמי מקבלין ממנו. ואפי' שקלו קטנים ע"י עצמן. מקבלין מהן כדתנן לקמן. כ"ש אם האב שוקל ע"י בנו הקטן. וא"כ כולה בבא דכל קטן וכו' כדי נסבה דממילא שמעינן לה לקמן במכ"ש. אלא ודאי כדאמרן דחיובא אתי לאשמועינן וזה פשוט. א"כ תיקשי אטו קטן בר מיעבד מצוה הוא. ולפום מאי דכתיבנא ניחא ופירש הרע"ב אתי שפיר:

איברא דמ"מ איכא לאתמוהי אמאי נקט שהתחיל האב לשקול על ידו. דאליבא דרע"ב בקטן מבן כ' מיירי. משמע דאפילו בשקל ע"י עצמו. אינו פוסק. מכיון שנדרו נדר. וכ"ש הוא ודאי שמתחייב ע"י עצמו. אחר שהעמיד חובה על עצמו. בודאי כייפינן ליה לקיים נדרו כמו לשטת הרמב"ם באב. וא"כ ליתני הכי כל קטן ששקל שוב אינו פוסק. דמשמע בכל גווני דמה לי ע"י עצמו או ע"י שלוחו שכמותו וק"ל:

ולהרמב"ם דמוקים למשנתינו בסתם קטן ניחא. דמשו"ה מפרש הכא דהאב אינו פוסק אבל הבן פוסק. אבל אין לומר דלהרמב"ם משו"ה לא תני בקטן ששקל ע"י עצמו. לפי שאין מקבלין ממנו שאין לו יד לזכות. והוצרך לשקול ע"י אביו. דידו כיד אביו. ואביו אית ליה יד לזכות. דהיכי מיירי אי בשלו הא לית ליה. ואפי' תימא אית ליה. הא שליחות נמי לית ליה כדאיתא פ"ק דמציעא [ד' י' ע"ב] ורפ"ב דקדושין:

ואי בשל אביו ושוב אינו פוסק אשמעינן. ולעולם אבוה הוא דמצי שקיל עליה. ואיהו גופיה לא. מ"מ קטנים ששקלו מקבלין מידן דלקמן לא מיתרצא. דודאי מיירי ששקלו

בעצמן. ואיך אפשר זה בקטן גמור שאינו יכול לזכות. אלא ודאי ס"ל לרמב"ם נמי דמקבלין ממנו אפי' שלא ע"י אביו. משום זכייה דמדבריהם דאית ליה לקטן מיהא. אלא שאינו נקבע בחובה ע"י אביו. ואצטריך לאשמועינן דאב אינו פוסק:

וגם לפי שיטתו של הרע"ב י"ל בזה דמתני' דכל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו רבותא אשמעינן דאפי' ע"י אביו. מתחייב הקטן להבא. כיון דלענין שליחות גדול הוי. דמשוי שליח ונדרו נדר. ואיכא לאוקמה בנכסי עצמו. או אפילו תימא דשקל אביו על ידו משלו. קמ"ל דנתחייבו נכסים ואתיא אליבא דהילכתא דאיפסיקא בפ"ק דקידושין [ד' י"ג ע"ב] דשיעבודא דאורייתא במלוה הכתובה בתורה. והאשה שמתה מביאין יורשיה עולתה. אפי' לא הפרישה מחיים נתחייבו נכסים. ולפ"ז אם שקל הקטן ע"י עצמו פ"א פשיטא שאינו פוסק ודוק:

ואין להקשות היאך יתחייב ע"י ששקל פ"א בשביל בנו. אטו אי תקיל ע"י עני משלו פ"א. יתחייב כן לעולם ליתן בעדו השקל שהעני חייב. ולהרמב"ם איכא למימר כיון דשקל ע"י בנו הקטן ממש וגבול יש לו. אמדינן דעתיה דאב דודאי ניחא ליה למיעבד מצוה בממוניה. וקבעיה עליה חובה כל זמן שבנו קטן. אבל גדול דהוא קטן דהרע"ב שאינו מוטל עליו לפרנסו כאחר דמי. ועד אימת לשקול וליזיל. די"ל דמיירי בסמוך על שולחנו דכקטן דמי לענין זכייה. וה"ה למה שנותן האב בשבילו. בחובה קבליה עליה. כל כמה דסמיך על שולחנו. וכל מחסורו וצרכו עליו. ועיין מ"ש בס"ד בדיבור הסמוך:

עי"ל דאשמעינן הכא בדמוחזק לן ביה דקטן הוא. ואכתי לא ידעינן דהביא שתי שערות. והתחיל אביו לשקול עליו. אמרינן דודאי ידע ביה אבוה דגדול הוא ושכבר הביא שתי שערות. ואבוה מהימן עליה לענין זה כדתניא פ' האומר דקידושין (דס"ד) בני זה בן י"ג ויום א' הוא נאמן לנדרים ולחרמים ולהקדשות. ע"ש בתו' דעשאוהו כדבר שבידו. משו"ה מחזיקינן ליה מכאן ואילך לגדול דאי לא דקים ליה לאבוה ביה. דהביא שתי שערות לא הוי שקול על ידו. ושוב אינו פוסק דתנן. לומר שמעתה חייב בהן. והרי הוא כגדול. לענין שתובעין ממנו אם לא ישקול מעצמו. אע"פ שאין ממשכנין עד בן כ' כמו שאבאר בסמוך מטעם הירושלמי:

משנה לחם

בלח"ש ד"ה כל קטן. אית ליה (וירושה הבא מן האם אחר מיתת האב. לא שכיחא).

משנה לחם

ואין ממשכנין יש ללמוד מכאן ק"ו. לדיני ממונות בעלמא. כל היכא דאיכא מפני דרכי שלום. אין אומרים יקוב הדין את ההר. **מ"מ** י"ל נמי לאידך גיסא. דמצינו הדיוט חמור מהקדש בדררא דממונא. לגבי נזקין ושומרים.

משנה ד

כל כהן שאינו שוקל. כתב תי"ט והא דהוצרך לומר דעובר בים סוף כבירו' וכו' עיין לקמן מ"ש בזה בפי' הירו'. עוד כתב ולדברי הרע"ב משמע דקרא תניין דריש לתרומת הקרבנות וקמא באדנים והיינו טעמא דכתב לעיל דאינו שוקל עד בן כ' שכן כתוב בהך קרא מבן עשרים ולמעלה. אבל לא ידעתי מי הכריחו לכך דקטנים דמתני' מסתברא דעד בן י"ג הוא ככל קטנים דעלמא. וכן פירשו הרמב"ם והרמב"ן וכן בהדיא בירו' ולפ"ז קרא תניין באדנים. וקמא דלא כתיב ביה מבן עשרים בקרבנות. ואולי דעת הרע"ב וכו' אבל לא ידעתי היאך יפרש הירו' עכ"ל:

והנה דעת רש"י וכל המפרש' כהרע"ב דקמא באדנים ותניין בקרבנות. ומ"ש בשם הרמב"ם והרמב"ן ז"ל שכתבו כן. לא כך אמרו שכל הקטנים עד שיהיו בני י"ג שנה שייכים בשקלים כדעת התי"ט. וממילא לשיטתו משנת י"ג ואילך ממשכנין אותן. שהם ז"ל לא הזכירו אלא שתי שערות כדאיתא בירו'. וגם בהביאו שתי שערות. אע"פ שאמרו שחייבין בהן. מ"מ אין ממשכנין וכמו שנבאר היטב לשון הירושלמי שעליו נסמכו בזה:

גם מ"ש התי"ט בשם הרע"ב שכתב לעיל דאינו שוקל עד שיהא בן כ'. אינו מכוון שכבר נתבאר שהרע"ב סובר שקטן פחות מבן כ' שוקל וגם מחוייב לשקול. אלא שאין ממשכנין עד שיהא בן עשרים וכמו שיתבאר. וא"כ בחנם עשה הרב בתי"ט מחלוקת בין פירושו של הרע"ב והני תרי תנאי הרמב"ם ורמב"ן ז"ל. דלענ"ד כולהו בשיטה חדא קיימי. אלא שלשון הר"מ בחיבורו סתום קצת:

ולפי שעיקר יסודו של הרב תי"ט בענין זה על הירושלמי. וכסבור הוא ז"ל שמתנגד לפי' הרע"ב ולא ידע לפרשו ע"פ דרכו. על כן אעתיק לשון סוגית הירו'. ואפרשהו מסכים מאד לדעת הרע"ב. והכי איתא התם הלכה ה' אין ממשכנין את הקטנים הא לתבוע תובעין הא כן כשהביא שתי שערות. אבל לא הביא ב' שערות לא. כהדא אין ממשכנין עד שיביא שתי שערות כן היא מתני' אין ממשכנין את הכהנים מפני דרכי שלום. ובהל' ב' שאחר זה אפלוגתא דבן בוכרי וריב"ז. גרס התם הכי. כתיב כל העובר על הפקודים ר"י ור"כ חד אמר כל דעבר על פקודא יתן. וחד אמר כל דעבר על ימא. מאן דאמר דעבר על ימא מסייע לריב"ז. ומ"ד דעבר על פקודא מסייע לבן בוכרי. תו גרסינן תמן הלכה ז'. ואע"פ שאמרו כו' הא לתבוע (כצ"ל ב' מלות) אין תובעין. הכא אמרת תובעין והכא אמרת אין תובעין. כאן כשהביא ב' שערות כאן כשלא הביא ב' שערות ע"כ סוגית הירו':

והנה צריך להבין בהא דדייק מרישא אבל לתבוע תובעין הקטנים. ומוקים לה בשהביא שתי שערות. אבל לא הביא אין לו תובעין. וכדמסיק נמי בהלכה ז'. א"כ מאימתי

ממשכנין. כיון דלגדולים מבני י"ג ולמעלה נמי קרי קטנים. אע"פ שגדולים הם בכל מקום. דמשהביאו שתי שערות על כרחך בבן י"ג איירי. דקודם לכן לא נפקא מנה מידי דשומא בעלמא נינהו. אלא ודאי בבני י"ג ושהביאו ב' שערות משתעי. ואפ"ה אין ממשכנין. מעתה איזה גבול יש למשכן. ומאיזה זמן יחשבו גדולים לענין זה. אם לא מבן עשרים. ומשום דתלמודא דבני מערבא נמי ס"ל כהמוסכם דתניין בקרבנות מיירי. דכתיב ביה מבן עשרים:

ומבואר נגלה בהשקפה מעטה דהירו' סותר דעת התי"ט לגמרי. ועל כרחך ס"ל דקטנים דמתני' לאו ככל קטנים דעלמא. ואית ליה נמי דקרא דבן עשרים לשקלי הקרבנות אתי. ושלש חלוקות הן לפי שיטת הירו' ואלו הן. בן עשרים ופחות מזה שהביא ב' שערות. ועוד קטן ממנו שלא הביא ב' שערו'. וכולן מי"ג שנה ולמעל' הן. אבל קודם שנת י"ג כיון דליתיה בנדר. כ"ש בזה וכמ"ש. ואפי' שקל אין מקבלין מידו. ברם מבן י"ג ולמעלה אע"ג דלא הביא ב' שערות. וקטן הוא עדיין שלא בא לכלל מצות בעלמא. מ"מ לענין זה נידון כגדול. שמקבלין ממנו אם שקל מעצמו. אע"פ שאינו מחוייב להביא. כיון שהקדשו הקדש מסתמא ימסרנה לצבור יפה. ואולי גם במופלא סמוך לאיש. ס"ל דמקבלין ממנו מאחר שנדרו נדר. אבל יותר סברא להעמידו בבן י"ג. (ולקמן נמי נימא בה טעמא דאפשר איכא קפידא דווקא בבן י"ג) דכבר איש הוא בשנים. רק שלכל שאר מצות עדיין קטן הוא. כל שלא הביא שתי שערות ומשו"ה הכא נמי אפילו לתבוע. אין תובעין אותו. שהרי אינו חייב בהן. וטעמא דמקבלין ממנו כדאמרן. דמאחר דלענין נדרים איש הוא. חשבינן ליה נמי ביודע למסור לצבור יפה:

אי נמי טעמא דמקבלין מאתו. כיון שהוא בן י"ג. ואעפ"י שאין לו ב' שערות. חיישינן שמא נשרו. אבל אין יכולין לתובעו ממון מספק דהמע"ה ודוק. ובהביא ב' שערות והוא בן י"ג. עד שיגיע לכלל בן עשרים. ס"ל דמחוייב הוא בשקלים כמו בכל המצות. דחשבינן ליה בעלמא לגדול. דמשו"ה הכא נמי תובעין אותו. ואפ"ה אין ממשכנין עד שיהא בן עשרים. ומקראי יליף להו. וכך היא הצעה של שמועה זו נאה ביותר:

והענין הוא כך דבמערבא פסקי להך פסוקא לתלת למילף מנייהו בהך ענינא. דכל העובר חד. על הפקודים תניין. מבן עשרים תליתאי. וכולהו צריכי. דמכל העובר דאיפליגי בה ר"י ור"כ אי פירושו דעבר על ימא או על פקודא. נ"ל דנפקא מנה נמי לענין קטנים דהכא. לפי מה שכתב הרמב"ן בריש פ' כי תשא שגם בני י"ג הם היו מכלל השש מאות אלף רגלי הגברים:

ועפ"ז נ"ל דמאו דס"ל הא לתבוע תובעין את הקטנים. דאתי כריב"ז דפליג אבן בוכרי ומחייב הכהנים מהך קרא דכל העובר על ימא. מהכא נפקא ליה נמי דבני י"ג הן ג"כ בכלל כל העובר על הים כמו הכהנים. אעפ"י שאין מכלל הפקודים פחותים מבן עשרים. להכי אהני כל העובר לומר שכל אותן שנמנו ביוצאי מצרים שהם עוברי הים. דאין סברא לומר דמרבי אפילו קטנים מאד שגם המה עוברי הים. דמסתבר לאוקמי בהני דשייכי במצות. ועוד דבהכי לא מפקינן לקרא ממשמעותי'. דה"פ כל העובר בפקודי הים דהיינו הגברים שנמנו ביוצאי מצרים והם נקראים ג"כ עוברי הים:

ואתי שפיר דלא תיקשי למ"ד דעבר בימא. היכא מפרש על הפקודים דאבתריה. דהשתא ניחא. והיינו טעמא דס"ל קטנים פחותים מבני עשרים שהביאו ב' שערות בני אתויי שקלים נינהו. וחייבין הן ותובעין אותן. אלא שאין ממשכנין. דלהכי אהני קרא דמבן עשרים. לאגמורי דבבן כ' נמי תליא מילתא. ומוקמינן ליה אמאי דמסתבר טפי. רצוני למשכן בני העשרים ולכוף אותם עד שיתנו:

ובן י"ג שלא הביא ב' שערות. מקבלין ממנו מסברא. מטעמא דפרישית אע"ג דליתיה בשקלים בחיוב. בתורת נדר מיהא שקלינן מניה. וחזקה דמסרינהו לצבור יפה ולית לן בה. אי נמי בני י"ג שלא הביאו ב' שערות. אם שקלו שמקבלין מהן. מכל העובר נפקא. דאינהו בכלל כל העובר בים. מפקודי מצרים נינהו. לפמ"ש הרמב"ן כנז'. ורבינהו קרא למשקל מנייהו אי מייתו. אבל לחיובא ליכא למימר דרבינהו קרא. דהא אכתי קטנים נינהו לכל מילי. ולא אשכחן חיובא בקטן. ואפילו בבן סורר דכתיב קרא בן ולא איש. אפ"ה הקטן פטור שלא בא לכלל מצות. משו"ה מסתייה לאוקמי בהכי:

ובני י"ג שהביאו ב' שערות ולא באו עדיין לשנת עשרים. לא צריכי קרא. ופשיטא דחייבין בהן. ותובעין אותן מסברא. דמאי שנא מכל מצות ה' דמחייבי בהו. ותו איש כתוב בפרשה. למימרא דמשנקרא איש חיובי מיחייב. ומכל מקום אין ממשכנין כי אם בני עשרים וכדכתבינן. והעובר על הפקודים נמי למיגמר מניה אתי. אע"ג דלא אפקינן קרא מפשטיה. ומצינן לפרושי העובר על הפקודים בחד מילתא. כדפרשינן אליב' דמ"ד על ימא. דבכללן אתה מוצא בני י"ג וכהנים. אפ"ה אייתר ליה. דהא מצי למכתב כל העובר מבן עשרים דשמעינן תרתי. ולשתוק מהפקודים. אלא לאורויי דאין ממשכנין את הכהנים. אעפ"י שנתרבו מכל העובר. ולא נתמעטו מן הכתוב מבן עשרים. הוה אמינא דכהנים בני עשרים. משכון נמי ניסב מנייהו. להכי אצטריך הפקודים כלומר דבעינן נמי הפקודים במקום אחר במנין אחד. ולא הנמנין בפני עצמן. ואי לאו הכי למאי אתא:

ואחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת מעתה נשוב לבאר ל' הירו' בהל' ה' דייק ממתני'. דמדתנן אין ממשכנין את הקטנים. משמע הא לתבוע תובעין אותן. דאל"ה לישמעינן רבותא טפי. דאפילו תובעין לא. ומיבעי ליה לאוקמי הכא כשהביא שתי שערות. כלומר קטנים דאיירי בהו השתא. על כרחך בשכבר הביאו שתי שערות. ולכן תובעין אותן. לפי שחייבין הן בשקלים כמו בכל המצות. או משום דאתרבו מכל העובר. וקרי להו קטנים הכא. לפי שעיקר מצות שקלים רצוני לכוף. עליהן ולמשכן. אינה אלא בבני עשרים גדולים גמורים. כדמוכח קרא דמבן עשרים. אבל לא הביא ב' שערות. לא. כלומר אפי' לתובעו אין יכולין. דקטן פטור מכל המצות. ובכל התורה כולה לא מצינו מצוה בקטן. ואפילו מיירי בבני י"ג. כל זמן שלא הביא ב' שערות קטן הוא. ולא מצינן לרבוייה אלא לענין לקבל ממנו אם שקל מעצמו. ולא להוציא ממנו בחיוב כנז':

אחר זה אמר כהדא אין ממשכנין וכו' פירושו כדרך זה שאמרו אין ממשכנין עד שיביאו ב' שערות. ור"ל עד שיהיו אנשים גדולים בני עשרים ויהיו להם ג"כ ב' שערות. דאפילו הביאו ב' שערות לחוד אין ממשכנין. וכן בן כ' לחוד בלי הבאת ב' שערות ג"כ אין ממשכנין. כיון שעדיין קטן הוא עד שיצאו רוב שנותיו או שיוולדו בו סימני סריס. ולא אתרבי בן עשרים למשכון. אלא כשהוא גדול דווקא. ונקט חדא מנייהו דאין ממשכנין עד שיביאו ב' שערות. וה"ה לבן כ' דבעי מיהוי וכלומר דאין למשכן אלא גדולים ודאי. וא"כ ת"ק דס"ל דאין ממשכנין אלא גדולים האמורים כאן כנז'. אע"ג דדריש נמי העובר בים. ויש במשמעו ג"כ בני י"ג לחייבן בשקלים כמ"ש לעיל. אפ"ה ס"ל דלא אתרבו למשכון. כן היא מתניתין דאין ממשכנין את הכהנים כלומר דאזדה מתניתין לטעמה בהא כההיא ודרך אחד לשתיהן ששני דברים הללו שוין בדינן ונלמדים ממקרא אחד. שגם הכהנים חייבים לדבריו. לפי שהם כמו כן עוברי הים. ואין ממשכנין אותן. דלהכי אתי על הפקודים. דמשכון תלי נמי בהו וכדפרישנא. הלכה ו' מבוארת:

הלכה ז' ואף על פי שאמרו מהדר אמתניתין ואע"פ שאמרו אין ממשכנין כהנים וקטנים אם שקלו מקבלין מידם. דייקינן מנה הא לתבוע אין תובעין. דלא תנן אלא ששקלו מעצמן. ואפילו מיתבע לא תבעינן להו. ורמי דיוקי אהדדי. ומשני דלעיל בהביא ב' שערות תובעין. ומ"מ אין ממשכנין. וכאן שלא הביאו ב' שערות. אבל אינן פחותים מבני י"ג. דבציר מהכי אי אפשר כדכתבינן סגין אי בעית אימא גמרא וסברא. ואב"א קרא דנפקא לן מניה דווקא בני י"ג. אבל קטנים ממש מקבלין נמי לא:

ואיכא למידק לפום מאי דפרשינן בדיוקא דסיפא דלתבוע אין תובעין. וקתני כהנים דומיא דקטנים ששקלו דדוקא הוא דמקבלין. אבל אין תובעין את הכהנים. וקשיא

לרישא דקתני אין ממשכנין הכהנים. דע"כ צריך לומר דתובעין אותן מיהא אית ליה לתנא. וכן בדין דזיל בתר טעמא דאתרבו מכל העובר. והא מהאי טעמא כתבינן לעיל דבני י"ג שהביאו ב' שערות חייבין ונתבעין. ודין שניהם שוה כמ"ש למעלה בטוב טעם. י"ל דהיינו דתנינן אין ממשכנין את הכהנים מפני דרכי שלום. ועל כרחך אית לך למימר דטעמא דמפני ד"ש אתביעה קאי. דהא משכון בלא"ה לא נסבינן מנייהו. דאימעיטו להו ממשכון מקרא כדפרשינן יאות. ולמאי קאמר מפני ד"ש. אלא שאפילו לתבוע אין תובעין אותן מפני דרכי שלום. שהדין היה נותן לתובען ג"כ אם לא מפני דרכי שלום ולא מהדין:

וזהו שאמר לעיל כהדא כן היא מתני' אין ממשכנין את הכהנים מפני ד"ש. שר"ל שדין א' לשניהם. ומדין תורה גם הכהנים נתבעים כמו בני י"ג שהביאו ב' שערות. אחר שהן חייבין כמותם. אלא שמניעת התביעה מפני דרכי שלום וכדיוקא דסיפא. ורישא חסורי מחסרא והכי קתני אין ממשכנין הכהנים. אבל תובעין. ומפני מה אמרו שלא לתבוע מהן. אלא אם שקלו מעצמן מקבלין. הא ע"י תביעה לא כדדייקא סיפא. מפני דרכי שלום. ודוק היטב. הדין הוא פרושא דהך סוגיא דתלמודא ירושלמאה. והוא המחוור והנכון והיא דעת הרע"ב ז"ל ומסכמת מכל צד עם הירושלמי:

ואיה איפה עדותו של הרב תי"ט ז"ל במחילת כבודו הוא כשגגה שיוצא מלפני השליט. ואנחנו לא נדע מה נעשה להפוך בזכותו כאן ולפרש הירו' ע"פ דרכו ז"ל. וגם דעת הרמב"ם בפירושו יש להסב אותה עד"ז. ועכ"פ אין ממנה סיוע. וככה הם דברי הרמב"ן בפי' התורה. שאחז רק דרך הירושלמי מופשט הביאור. אמנם לשון הר"מ ז"ל בחבורו סתום מכל צד. ויש להפליא על אשר לא שת לבו לדעת הירו' לבאר החלוקות הג' האלה הנז'. אחר שהוא ז"ל נאמן ביתו וחושש לו בכל מקום. ולפעמים אף במקום שחלוק מתלמוד שלנו כידוע לרגיל בפסקי הלכותיו. כל שכן במכילתין. שעל כרחנו אנו צריכין לו להעדר הבבלי. ואין כוונת הרב ז"ל לסתום אלא לפרש וצ"ע:

משנה ה

משנה לחם

אבל ע"פ הר"מ הביאו תי"ט וכתב דל"ג במתני' אבל. ולפיכך מפרש דמכותים מקבלין חטאות ואשמות. לפי שהוא כיון שנתכוין בכפרה אולי ישוב. **ותמיהא** מילתא טובא. דלכאורה משמע בסוגיא דגמרא. לא ימנע. או שכותי דינו כגוי. או גרוע מגוי. די"ל דין משומד. שאפילו נידר ונידב אין מקבלין מידן. משא"כ בגוי. דמקבלין מהם עולה לד"ה. **והשתא** היכי ס"ד שיקבלו מהכותי חטאות ואשמות. שאינן לא נידר ולא נידב א"כ כמאן אתיא. **לכן** נ"ל לפרש סוגי' דתלמודא מערבאה עלה דמתני' כך. תפתר

כמ"ד כותי כנכרי. לפי שנחלקו בה. ששנו בברייתא כותי כנכרי. רשב"ג כישראל לכל דבר. ועל כרחך לא אתיא מתני' כרשב"ג. שבמשנתנו הושוו הנכרי והכותי. שאין מקבלין שקליהם. ואתי רבי אלעזר ואמר לעולם רשב"ג היא. מתניתין בנכרי לחוד מיירי וסמי מנה והכותי. אלא מכותי ודאי מקבלין מהן. ודתנן ואין מקבלין מידן קינין חטאות כו' כולה בנכרי עסקינן. אבל כותי. כישראל הוא לכל דבריו. ומקבלין ממנו הכל. ועלה קאי תני כן אדם לרבות הגרים כו'. והני נמי ס"ל גרי צדק הן. ולאו מומרים נינהו. והדר אקשי עליה תלמודא מתני' פליגא עליה דר"א. והיינו מתניתין דידן דקתני ואין מקבלין מידם קיני כו'. לפום מאי דאוקי ר"א למתניתין בנכרים בלחוד. היכי מסיק ואין מקבלין מהם קינין ותמה על עצמך היאך אפשר לפרש זו בנכרים. וכי יש קינין כו'. דצריכא למימר. וא"כ מוכח דמתניתין פליגא אר"א. ולא ס"ל לאוקמתא דידיה. דאל"כ א"א להבין המשנה אלא לחלוק בין הרישא והסיפא. דרישא בנכרי וסיפא בכותים. וזה דוחק נגלה. **ומשני** אין כך הוא. ושבקה למתניתין דמוקמה נפשה. רישא בנכרי וסיפא בכותי. ולעולם רשב"ג היא. וגרס הר"מ ומקבלין מידן קני זבים וחטאות כו'. ומתוקמא בכותי. כך אני אומר בשטת פירוש הר"מ. שע"כ היתה לו גירסא זו. אלא שיש דוחק במ"ש אולי ישוב. דמשמע קצת דס"ל. שדין כותי כמומר. וא"כ. אין מקבלין ממנו שום קרבן בעולם. ואצ"ל חטאת. כמבואר בחבורו בפ"ג ממה"ק ופ"ג משגגות. וי"ל שכוונתו. אולי ישוב לדעת חכמים ג"כ. **אמנם** לגירסא דידן. פירוש הסוגיא הוא ג"כ עה"ד הנ"ל. שפירשנו. דר"א מוקי לרישא דמתניתין בנכרי. אבל כותי ס"ל דמקבלין ממנו שקלים מיהא. אע"ג דלא משוי להו כישראל לכל דבר כרשב"ג. אלא מילתא מציעתא קאמר. דשקלים דווקא הוא דמקבלין מהם. משום דדמו קצת לנדר ונדב. שממותר הלשכה. מקיצין המזבח. ואין חלק השוקל ברור. משא"כ בחובות שאין בהם שום שייכות לנדר ונדב. מודה שאין לכותים חלק בו. דס"ל לא אתרבו גרים אלא לנדר ונדבה. וכל כיוצא בהן בלבד. **וזה** הפירוש מוכרח. דאל"ה. מאי קאמר אבל בכותי לא. כיון דגרע מנכרי. ומשומד נמי הוי. אמאי לא לתנייה. דבר זה אין לו שחר. ולא צורה דשמעתא. גם להמסקנא אין הבנה. על פי דרך המפרשים. דוק ותשכח שפירושנו מוכרח.

פרק ב

משנה ב

הנותן שקלו כו' אם נתרמה התרומה מעל:

הא פשיטא לי דלא הדר משלח אשליח ולא משתעי דינא בהדיה. דהא משנתרמה תרומה. נפיק משלח י"ח. ותו לאו דיליה הוא. אלא של גזברים הוי דמה"ט מעל. לפי שתורמין גם על העתיד לגבות (וס"ל דכל העומד לגבות כגבוי דמי) וברשות הקדש הוא אחר שנתרמה התרומה:

מיהא קמיבעיא לי היכי משלם האי מעילה. אם בשקל אחר וחומשו. או אינו משלם אלא לפי מה שנהנה בשוה פרוטה. הנאת שלא השכינוהו וחומשו. שלפי דמים משלם

שמין כמה אדם נותן שלא ישכינוהו. דאיכא לדמויי לנתנה קטלה בצוארה דמשנה ב' פ"ה דמעילה ודוק. דהכא נמי לא נהנה זולת זה ולא הוציאו בחפציו. דאע"ג דבסלע אין מועל אחר מועל. שאפי' לא נהנה ממנו אלא בש"פ מעל ויצא כולו לחולין. זהו כשנהנה ע"י שהוציאו בחפציו. אבל הנאה דהכא לדכלי שרת דמיא טפי:

ותו מספקא לי אם יצא זה המועל ידי חובתו. כשישלם מה שמעל אם בשקל אחר. או הנא' המעילה לפי מה שהיא שוה. דלכשתמצי לומר שקל אחר בעי שלומי. אכתי תיבעי לך אם צריך לשקול עוד שקל אחר בשביל חובת עצמו. דהא קמא לא נפיק ביה דשל משלח הוא שעליו נתרמה תרומה. ותשלומי מעילה אין עולין לו לחובתו. או לא צריך. וכ"ש אי אמרינן דלפי הנאה שבה בלבד משלם. פשיטא שאי אפשר לומר שיוצא בזה י"ח. וצע"ג:

שוב עיינתי ברמב"ם הל' שקלים ומשמע שאם מעל יצא המועל י"ח. וצ"ל דס"ל דשקל אחר הוא משלם. לפי שהראשון יצא לחולין משמעל בו. ושפיר מצי נפיק ביה י"ח:

מ"מ עדיין לא נתיישב לי היטב היאך שנים יכולים לצאת בשקל אחד. דהרי ע"כ משלח מיפטר ביה. דעליו נתרמה תרומה כנז'. והיאך יחזור זה ויוצא בו. ובשקל שמשלם אינו יכול לצאת שדמי גזלו הוא. וצ"ל דמשחשב לשלוח בה יד היא כשלו כב"ש. ושליחות יד אינה צריכה חסרון. והרי הוא עומד ברשותו. ונעשה חולין אצלו. אחר שכבר היה הקדש בידו. דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה. וזכו בו גזברין משעה ראשונה שניתן המעות על ידו. ויצא בו המשלח י"ח. וכשנמלך זה אח"כ לשקלו בעד עצמו. נעשה כשלו והרי הוא חולין בידו. ויוצא בו י"ח. אלא שצריך לשלם שקל אחר נגד זה שגזל מן ההקדש:

אמנם יש בזה קצת דחוקים. וגם צ"ע לפ"ז הא דמפרשי טעמא דמתני' דמעל משום דנהנה במה שלא השכינוהו. ותיפוק להו בלאו הך הנאה נמי מעל ומפיק ליה לחולין. ע"י ששילם בו חובו ממצוה המוטלת עליו. אלא ודאי משום דס"ל דכה"ג לא מיקרי הנאה. מאחר שלא הוציאה בחפציו ומצות לאו ליהנות ניתנו:

אבל לסברא השנית שזכרנו דאינו מחוייב לשלם אלא לפי אומד דמי ההנאה שבו. ניחא דנקטי טעמא דמעילה דנהנה במה שלא השכינוהו וכדכתיבנא. ולפום הך סברא ודאי אי אפשר לומר שיצא המועל ידי חובתו. כי שקל ראשון לא עלה לו שהרי לא יצא לחולין. ובתשלומיו ג"כ אי אפשר שמלבד שאינו יכול לפטור עצמו בהם. עוד לפעמים אין בהם כשיעור וק"ל. והמשנה סתמית וצריכא רבה:

וצריך לדעת שבין לדרך ראשון ובין לדרך שני שזכרנו. מ"מ ודאי צריך להביא אשם מעילה בב' סלעים. מלבד דמי המעילה שמשלם להקדש. ואין בזה ספק (ועיין פ"ו דכריתות ודוק):

ולסברא הב' שאמרנו במשנתינו דכה"ג דלא הוציא המעות לצרכיו לא נפקי לחולין. ויש בהם מועל אחר מועל באופן זה. לפ"ז יתיישב יותר סיפא דמתני'. דבמעות הקדש לא מעל עד שקרבה הבהמה. ולא סגי בנתרמה תרומ' בלחוד כמו ברישא. דדווקא תנן הכי בסיפא. אבל ברישא לא בעינן קרבה הבהמה:

ואמינא בה טעמא רבה לפלוגי ביניהו. דברישא אע"ג דלא אפקיה לחולין לפום מאי דפרישנא. מ"מ להכי מוקמינן ליה ברשותיה להתחייב בכדי הנאה כדלעיל דהא ברשותיה קאי לענין שליחות יד. וסיפא הכא במאי עסקינן במעות הקדש המסורות לגזבר. דאורחא דמילתא הוא דנקט. דאפילו במתכוין להשתמש בהם בצרכי חולין לא מעל. כדתנן במעילה [דף כ' ע"א] עד שידור תחתיה. כ"ש במוציא מהקדש להקדש. ואין כאן שינוי רשות ולא שינוי מעשה. ולא שייכא ביה שליחות יד כמ"ש התו' שם. משום הכי לא שייכא ביה מעילה אלא אחר הקרבת הבהמה. דהוי כמעשה מוציא מרשות הקדש. אבל בלא"ה אפילו מעילת הנאה אין לו מאחר שרשותו רשות הקדש היא:

או דילמא גזברים ליתינהו במשכון. והסברא נותנת כן מאחר שהם ממונין על כך. ואין מחשבין עמהם כי נאמנים נחשבו כאמור בקבלה. להכי צריך מעשה רב בסיפא. ולא כפי' הרע"ב דה"ה לרישא. ובאמת זה בעיני דבר הגון מאד בס"ד והמעיין המשכיל יבחר:

מדמי מעשר שני ומדמי שביעית יאכל כנגדן. כלומר אם שקל שקלו מהם צריך לחללו על אחר. לפי שאין פורעין חוב מדמי מ"ש ושביעית [שביעית פ' ח' משנה ד'] וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין:

ואפשר דבבא קמייתא בשוקל ממעות הקדש נמי. דווקא בקרבה בהמה הוא דמעל. אבל כל זמן שלא קרבה. אית ליה תקנתא. דלא ליתי לידי מעילה. אפילו לכשיתקרב הבהמה. ע"י שיחלל סלע של הקדש בכל מקום שהיא. ואליבא דמ"ד הקדש במזיד מתחלל. אלא דבפלוגתא לא קמיירי הכא. אבל במ"ש ושביעית ליכא לפלוגי בין קרבה בהמה או לא. דלעולם יש לו לחללן ורשאי לעשות כן לכתחלה משו"ה תני בהו תקנתא:

משנה ד

וחטאת אין לה קצבה . מ"ש הרע"ב שאם ירצה יביא חטאת במעה כסף. כך אמרו חכמים בפי' דנפיק בשה בדנקא ועמ"ש ריש חגיגה בס"ד. ומשנתינו דאמרה חטאת זה מביא בסלע היינו למצוה מן המובחר. אז שיעורו הפחות כבש בן סלע כדאיתא שילהי מנחות

[דף ק"ז ע"ב] בהדיא. אמנם מ"ש הר"מ ז"ל שהחטא' קונים אותו בדינר. לא ידעתי מהיכן יצא לו זה:

משנה לחם

דרכונות ראיתי בסד"ה. שהוא מטבע דריוש המדי (על שמו נקרא) מזהב טוב. משקלו.

משנה ה

מותר נזירים. אם גבו מעות לקרבנות נזירים. ונ"ל דר"ל לסתם נזירים דאילו לנזירים ידועים מה לי ליחיד מה לי לרבים עכ"ל התי"ט:

ואינו נ"ל דא"כ אין כאן מותר מאחר שגבו לנזירות סתם. פשיטא דלהכי קאי ואמאי קרי ליה מותר. ותו קשיא עליה דאי הכי בכולה מתני' ליכא מידי בין רבים ליחיד. דאם לצורך רבים ידועים גבו. דינם כיחידים בכל הני מילי. א"ה כולה כדי נסבה דמפליג בין רבים ליחיד. ולא הו"ל לפלוגי אלא בין גבו לנזירים ולעניים כו' סתמא או לנזירים ועניים אלו. וממילא שמעינן נמי ליחיד הידוע. אלא ודאי דלרבים לא שנא סתמא ל"ש ידועים הכל שוה:

וטעמא מאי נ"ל כיון דאדעתא דרבים גבו. אפי' ידועים דינן כסתם. משום דגובין הרבה לצרכיהן. ואין דעת הנותנים רק להספיקן בראוי להם. והמותר יסמכו עליו עניים אחרים. משא"כ כשגובין לצרכי עני א'. סתמא דמילתא אין נזקקין לו למתנה מרובה כי אם לכדי צרכו. ואע"פ שהותירו אחולי אחלוה לגביה:

מותר נזיר לנדבה. מדלא מפליג משמע דאפילו מותר נזירות דטהרה נמי לנדבה אזלא. סתמא כר"א הקפר דאפילו נזיר טהור נקרא חוטא. עיין נדרים (ד"י) ואע"ג דקרבנות דטהרה לאו לכפרה אתו (עמ"ש בס"ד בחי' לא"ח סי' א' ודילמא מודה בה ר"א) שמא מ"מ מקופיא מכפרי. או דילמא ד"ה היא ובמותר אשם דנזיר טמא מיירי. דעל חטא קאתי כדכתיב בהדיא. אבל ראשון נראה עיקר:

ר' נתן אומר מותר המת בונין לו נפש על קברו פי' נפש עיין מ"ש בס"ד בדרוש (שדרשתי על העמדת מצבת אבא מארי הגאון ז"ל) קראתיו יציב פתגם. ושם ביארתי בעזה"י ענין נחמד בטעמא דהני תנאי דמתני' אכול דבש מתוק לנפש:

משנה לחם

מותר פסח שלמים ואינו נאכל אלא ליום ולילה כפסח. הכי איתא בגמרא פ"ט דפסחים. וכ"ה בתוספתא. **וצ"ע** שלא זכר הר"מ דבר זה בשום מקום מחבורו. **והוי** יודע שמותר פסח כולל גם אם מתו בעליו. או נתכפרו באחר. עיין פ"ט דפסחים.

משנה לחם

מותר שבוי. **לשבוי** כו'. **ואם** לא הוצרך כלל למעות שגבו לצרכו. כגון שמת קודם שנפדה. נחלקו

הפוסקים אם חוזרים המעות לנותנין. או זכו בהם יורשין. כמבואר בי"ד (סרכ"ג) והובא גם בח"מ (סרפ"ג). **ובהא** תליא נמי ההיא דבח"מ (סרנ"ג) באומר תנו מנה לפלונית לנדוניתה ומתה. אי זכו בה יורשיה. **ודברי** הרב בש"ע צ"ע. שנראין כסותרין זא"ז. במה שהחליף השטה. לסתום סימן רפ"ג. כדעת הרא"ש. ובסימן רכ"ג כדעת הרשב"א. והא ודאי חד דינא הוא בתרוייהו. **והרב** בהגה פוסק בשני המקומות כהרא"ש. **ולענ"ד** דעת הרשב"א ברורה. ובשתיהן זכו בהן לגמרי משעת גובייתא. הרי הן שלהן לכל דבר. אפילו עדיין לא באו המעות לידם. כבר זיכה להן הגבאי. ושוב אין הנותנין יכולין להשאל על נדרן. ורשאין לעשות בהן כל צרכן. וממונם הוא לכל דבר. להורישו ליורשיהם. **ולא** ידענא לגמרי מנ"ל להרא"ש דבעינן דווקא שיעשו המצוה במקצת. לשיזכו במותר. **והא** כתיבנא לעיל במותר הפסח. דהוא הדין אם נתכפר באחר. ושארא נמי בכלל מותר ניתנהו. ודכוותה נמי במותר עני ונזיר. וכל הני דמתניתין. אטו אי לא אצטריכו להו. הדרי לנודרים. **הגע** בעצמך עני שגבו לצרכו. ואח"כ מת או נתעשר. וכי אין המעות שלו. אחר שעני היה. באותה שעה שהוגבו המעות לצרכו. פשיטא דזכה בהן. והן שלו. **וכמו** שפטור מלשלם אם אכלן והעשיר. הוא הדין נמי אפילו עדיין הן קיימין. אינן חוזרין לנותנין. אלא עושה בהם מה שרוצה זה פשוט מאד לענ"ד. **וגדולה** מזו אמרו. אם חסר לו אחד. ואלף דינרין נותנין לו כאחד. יטול.

משנה לחם

מותר המת בונין לו נפש כו'. **כתי"ט** ול"פ אם יש עוד מותר. **ונ"ל** דלאו דיוקא הוא. כי כבר נז"ל דסתמא לא נזקקין לו למתנה מרובה. **וכי** נמי יש עוד מותר. מי לא מצו למעבד ליה נפש מאבני שישא ומרמרא. או אפילו מכסף וזהב וא"ט ומרגליות. מהו המונע. כל ישראל ראוין לכך. אצ"ל אם הוא אדם גדול.

פרק ג

משנה א

והן גרנות למעשר בהמה. פיר' הרע"ב ואע"ג דמותר לאכול כו' אפ"ה לא שחטי להו אינשי כו' דניחא ליה למיעבד מצוה בממוניה [פסחים ד' ד' ע"ב] בדבר שאין חסר לו כלום. וכתב האי"ט קשה קצת דהא ודאי חסר לו האימורין עכ"ד:

ונרא' דשפיר קאמר הרע"ב שאינו חסר כלום. דהא מצי לאתוייה לשלמי הרגל שחייב בהן בלא"ה. וכדתנן בפ"ק דחגיגה [ד' ז' ע"ב] ישראל יוצאין י"ח (של שלמי שמחה) במעשר בהמה. נמצא ודאי שאינו מפסיד כלום:

משנה ב

ולא במנעל ולא בסנדל בגמ' דיבמות מוכח דה"ג ואין צ"ל במנעל וסנדל. והיינו דמפרש התם משום דאין נכנסין בהן לעזרה. למימרא דמשו"ה פשיטא לתנא בהני דבלא"ה נמי אסירי:

אבל מ"מ עיקר טעמא הכא הוא משום חשדא דאית בהו נמי. שמא נתן לתוכן מעות. וזה פשוט ואי כדגרס בתי"ט ולא במנעל. ומפרש טעמא. משום דאין נכנסין בהן לעזרה. אי הכי מאי שיאטיה הכא. בכל דוכתי דתנא כניסה לעזרה. כמו בתמיד ויומא ודכוותה. אטו אצטריך ליה לפרושיה דלא יכנס במנעל. ותו הא אפילו להר הבית אסור. ומאי איריא לעזרה:

משנה ג

והתורם מתכוין ודוחקו. בירו' גרס ודוחפו לקופה. נראה שדחפו למרחוק לבטל כוונת השוקל:

והודיעך כאן שני דברים. א' שיש לאדם לדחוק עצמו בהכנת והזמנת המצוה. ואף שלא יעלה בידו. יש לו שכר על כוונתו הטובה. והב' שהתורם לא היה רשאי לכוין לתרום מן השקלים הידועים לו היותם של אדם גדול. כדי שיהא יד כל אדם שוה בהן. ויזכה מי שיזכה שיעלו שקליו בתוך התרומה לכך היה דוחפו לערבו בתוך הקופה. עד שלא יהא מקומו ניכר ולא יוודע היכן נפל:

עד שיאמר להם אתרום עמ"ש בס"ד בחי' לא"ח (סי' נ"ג) שכל דבר מצוה צריך להיות בהזמנה:

משנה לחם

של בית ר"ג זה ודאי הוא ר"ג הזקן שהיה בפני הבית. כדאמרינן פ"ו דשבת (טו"א).

משנה לחם

עד שיאמר להם אתרום פירוש שיאמר כן לעומדים בחוץ. שבאו עמו עד הנה. לכבוד ולתפארת. כדי לעשות פומבי לדבר. שכך יפה למצוה ולמקיימה. לעשותה בהדור (ברב עם הדרת מלך) ובהכנה רבה. לא כמתעסק ועושה בדרך עראי. שאינו בטוח גם מן המכשול. ולכן מצינו כזאת גם בקצירת העומר ובמעשה פרה. שלא היו עושים המטפלים בהם. אלא ע"י הקדמת שאלה ונטילת רשות תחלה. **אכן** כאן. הבאים עמו לצורך כך. לא היו רשאים להכנס עמו לפנים אל הלשכה. לראות להשגיח עליו במעשה התרומה. שאם כן. היו נראים כאילו באו לשמרו שלא יגנוב מאומה. וילקו כחושדים בכשרים. גם כתיב ולא יחשבו את האנשים וגו'. לפיכך ודאי נשארו עומדים בחוץ. ומבפנים היה מדבר עמם. ושואלם אתרום. **וזה** מוכרח גם ממ"ש אין התורם נכנס לא בפרגוד כו'. ואילו היו בני אדם נכנסין עמו. מה היה צריך לכך. הלא עומדים עליו ורואים את מעשיו. **אבל** הוא מעצמו עושה כל מה שיוכל להמלט מן החשד. זה ברור.

משנה לחם

בלח"ש ס"פ נפל. נ"ב **וא"ת** האי זריז הוא. ולמה לא יהא נשכר. שכר מצוה מצוה. שתתקיים כוונת חריצותו והשתדלותו הטובה והרצויה. ואינך אפסידו אנפשייהו. דאיבעי להו לזרוזי נפשייהו.

כדאמרינן גבי כת שלישית. שנקראת עצלנית. אע"ג דלא אפשר בלא שלש כתות. **דלא** דמי. התם ודאי בדידהו תליא מילתא. דמצו זרוזי ואקדומי. ולא עבדי. משו"ה עצלנים נינהו. אבל הכא מאי מהני להו להני דמקדמי. אדרבה הנך דמייתו בתרייהו. מקרבי טפי לתורם. דשכיחן ליה דרמיין באפיה. שקיל מנייהו. א"כ משכחת הכא שפל ונשכר. והזריז נפסד. אלא על כרחו צריך היה לערב הכל תוך הקופה.

פרק ד

משנה א

וכל קרבנות צבור. ה"ה דכייל נמי בגדי כהונה כדכתיבנא בס"ד בסדר יומא (מ"ז פ"ג). ולאו כל דכן הוא משומרי ספיחים ודכוותייהו דחשיבי צורך קרבן. ק"ו לבגדי כהונה. דצורך קרבן עצמו דלא אפשר בלא"ה ומכשירים נינהו. דפשיטא דכקרבן דמו. משו"ה לא חשיב להו. אי נמי תני ושייר. ולא קשיא מאי שייר דהאי שייר. דהא שייר טובא כדאיתא בגמרא ריש פ' שני דייני וע"ש [כתובות ד' ק"ו ע"א]:

שומרי ספיחים. לענין מ"ש התי"ט בשם התו' דהא דבר שמור אסור. עמ"ש בס"ד בחי' לר"ה (ד"ט):

משנה ד

מותר נסכים. פי' הרע"ב גזברי ההקדש היו ממציאין מעות כו' וכן כשמודדין כו' עכ"ד פלוגתא דאמוראי היא ומייתי להו הרע"ב לתרווייהו:

אבל הר"מ ז"ל בפ"ז מהל' כ"ה לא הביא בירוצי המדות. ומשמע לי מדפליגי בה פסק כר' יוחנן דהוא מרי דתלמודא טפי מר"ח בר יוסף. ועוד דתלמידיה דר"י הוא כדמוכח בכמה דוכתי דארחב"י משמיה דר"י. ואין הלכה כתלמיד במקום הרב:

ושכתב הראב"ד הביאו בתי"ט ז"ל אע"פ שאין משתכרין בשל הקדש. ה"מ פירות שהוא כעין גנות. ר"ל דווקא פירות וריוח שהוא דרך גנות אין מרוויחין בו. דהיינו לקנות בזול ולמכור ביוקר מהשער היוצא. הוא דאין משתכרין בשל הקדש שריווח כזה יש בו מהגנות בודאי. אבל נסכים שלוקחים לצרכי המקריבים והותירו. ע"י שיד הקדש על העליונה. אין כאן גנות כל עיקר. דטיבותא הוא דעבדינן להו ליחידים. שאם לא ימצא להם לקנות מיד. לא יצטרכו לחזר ולטרוח אחריהן. ויהו מזומנין לפניהם. ואעפ"כ אינן צריכין לשלם ביותר מהשער היוצא אז. לכן ודאי אין גנאי בדבר לגמרי שמתחנה לא נעשה לריווח ההקדש כלל וגם לא יגיע לו הפסד באופן זה:

משנה ה

משנה לחם

רא"א ימכרו לצרכי אותו המין עחי"ג ר"פ המנחות והנסכים (קא"א).

משנה ט

משלש ועמדו מארבעה יספק מארבע'. כתב תי"ט ואכתי אמאי יספק מד' כו'. ע"ש שנכנס בדוחק לומר שתנאי ב"ד הוא שיהא מחויב לספק מד':

ואיני יודע מה הזקיקו לכך. שלענ"ד אין צורך לומר כן. ולא אמרו שחייב לספק מד'. אלא רשות הוא. אם יספק לא יספק אלא מד'. ואורחא דמילתא קאמר דמסתמא הוא מספק כפי השער היוצא. ותקנתו של המספק היא שא"צ לפחות מהשער. ולא יצטרך לחזר אחר הקונים. שהמוכר המחזר על הלוקחים ודאי מוכרח לזלזל במקח ולמכור בפחות. וזה פשוט:

וא"ת במאי קמיירי הכא אי בדלית ליה פירות למקבל בההיא שעתא. אע"ג דאין ריבית להקדש [ב"מ ד' נ"ז ע"ב] ושרי אפילו לפסוק קודם שיצא השער. מ"מ קשיא דהא מפיק לחולין מעות דהקדש בלי חילול. ואי דאית ליה. היכי מצי גזבר למיהדר ביה. אטו בהדיוט כה"ג לאו מי שפרע בעי לקבולי. ואמרינן פ"ק דקידושין [דף כ"ט ע"א] כל שבהדיוט צריך לקבל מי שפרע גם בהקדש אינו חוזר. וי"ל לעולם דאית ליה. ואפ"ה הקדש חוזר כה"ג מטעמ' דכתב הכ"מ פ"ט מהלכות מכירה. ע"ש כי טוב הוא ואין להשיב עליו לכאורה ודוק. וכוותיה מוכח נמי בסוגיא דהזהב (דנז"ב) ע"ש שהתו' נדחקו בה מאד. ולענ"ד א"צ אלא ר"א לית ליה דר"ח שאמר יש לו טפה לוה עליה כמה טפין. והכא בדלית ליה כנגד כל המעות עסקינן. דלר"א ריבית דאורייתא הוי ומעות הקדש נפקי לחולין דוק היטב. וכמדומה שהר"ן וההמ אישתמיט להו ההיא סוגיא. גם הרב בכ"מ לא זכר אותה סוגיא להסתייע ממנה. גם הלום ראיתי שדעת הר"א בהשגות כתי"ט. אבל לא כן דעת הר"מ:

ואם החמיץ יין. כתב תי"ט ולא ידעתי למה לא זכרה הרמב"ם בפ"ז מהל' כ"ה גם לא בשום מקום מחיבורו עכ"ל:

ונ"ל דלכי דייקינן משכחינן דהא דלא זכרה בהדיא משום דלא איצטריכא ליה. מאחר שכבר פסק בפ"ז הנ"ל כר"י דפ"ז דמכילתין במספק את הקינין מספק את הפסולות. ושפיר עבד דפסק כוותיה ולא כת"ק. משום דר"י נימוקו עמו. ומה התם דפליג ת"ק. ס"ל דהילכתא כר"י. דמסתבר טעמיה. כל שכן הכא דכ"ע מודו:

וטעמא מאי סתים לן הכא ולית בה פלוגתא. משום דביין איכא למימר ברשות מוכר החמיץ. אע"ג דהוי טעמיה חמרא. דמתתאי עקר. ושמא גם בסולת י"ל כן. וא"כ אין טענה על הרמב"ם דמדפסיק ותני בקינין פסולות שאחריותן על המספק. לאו כל דכן הוא ביין וכיוצא דנימא יד הקדש על העליונה ודוק:

פרק ה

משנה א

מתתיה בן שמואל. נראה שהוא הנזכר במשנה א' דפרק ג' דיומא כדמוכח התם בגמרא ושם גורס מתיא ב"ש:

בן בבי. נראה לי שנקודתו היא בי"ת ראשונה בציר"י ושניה בקמ"ץ. שכך מצינו שם אדם בעולי הגולה מבבל בספר עזרא:

על הפקיע. מ"ש התי"ט בדעת הראב"ד אין לו טעם. ומש"ע על הרע"ב הפקיע הוא להלקות כהני' והלוי' שנמצאו ישני' במשמרותיהם. דלא דק דלא מצינו להא אלא גבי לוים עכ"ד:

לענ"ד דקדק הרע"ב בלשונו שלא כלל אותם בכלל אחד. תדע מדקאמר והלוים בה"א הידיעה. ולא אמר כהנים ולוים דהוי משמע דבחדא מחיתא מחיתינהו וק"ל. ועכשיו כך הוא פירושו שלוקים בו כהנים הראויים ללקות כשפשעו בפייס כדאי' ביומא [דכג"א] ולא עוד אלא שלוקה מן הממונה בפקיע ופירש"י מזה הממונה שהוא על הפקיע. ואין ספק בדבר שגם הכהנים לוקים מיד זה הממונה על הפקיע. וזה תימה על הרב תי"ט שלא ראה לו זכות להרע"ב ז"ל:

ועוד מלבד זה אין הרע"ב מחויב להודות בהנחת התי"ט. שאפשר לומר שגם הכהני' על משמרותם בג' מקומות לוקים כשנמצאו ישנים. דמאי שנא. וילמד סתום מן המפורש. ואמנם מפני שעל הרוב בן לוי הוא הלוקה והרגיל ללקות דמרובא פריש ומי דואג יותר מן המלקות לא מי שרגיל. וגם כהנים זריזין הן. ע"כ אמר שם התנא במדות כלשון הזה שהשומעים קול הנלקה תולין אותו בבן לוי:

משנה לחם

אלו הן הממונים עמ"ש הרע"ב ורבותי פירשו ע"ש שהממונים הראשונים כו'. **ויש** לתמוה על זה. דהא ודאי בנחוניא חופר שיחין ליכא למימר הכי. דהוא הוה בסוף ימי בית שני עם ר"ח בן דוסא תלמידו של ריב"ז בזמן אחד. כדאיתא פ"ה דב"ק (דנט"א) כעובדא דבתו שנפלה לבור הגדול. **ועוד** ס"פ היה מביא (יא"ב) נראה שהיה נמצא בדור תנאים אחרונים. וצ"ל שהיה זקן מאד. **וא"כ** נראה יותר שהוא היה מהאחרונים בזמן. לא מהראשונים. כי לא יעלה על לב שהוא התחיל מנויו עם התחלת בית שני.

ועמד בו כל משך עמידת ב"ש. שידוע שהגיע סופו בימי ריב"ז. על כן בלי ספק קדמוהו אחרים. **הא** אין לך לומר. אלא כלשון ראשון. כשרי דורות מנה התנא. דהכי ודאי מסתבר טפי. כמ"ש תי"ט. והרי יש לנו סיוע חזק ממנו.

משנה לחם

במקדש לצורך המקדש.

משנה לחם

כרוז ע"פ רע"ב שכתב המכריז בכל בוקר בבית המקדש **ונראה** דלא דק. כי מהיכן בא למקדש. בהיות השערים נעולים. **ועוד** שהיה מקיץ גם לוויים לדוכן. וישראלים למעמד. **לכן** יראה לי פשוט שבהר הבית היה עומד בבוקר השכם. ומסבב המקדש. והולך וכורז. עמדו כו'.

משנה לחם

על נעילת השערים עמ"ש בס"ד בבית אל **עזרה קטנה**.

משנה ג

משנה לחם

חוטא עיין בתי"ט דבור זה. **ולא** הבינותיו כלל. השאלה והתשובה נעלמה. אם אמרתי אחכמה. על זו ועל כיוצא בה קבלתי ונצטערתי בהקדמת ספרי זה. שבכמה מקומות לא זכיתי לירד לסוף דעת כונת הרב תי"ט. והאמת כך הוא לא ע"ד גוזמא.

פרק ו

משנה ג

שער נשים. כתב הרע"ב שבו נשים נכנסות לעמוד על קרבנן עכ"ל:

והטעם כמ"ש במסכת תענית [ד' כ"ז ע"א] אפשר קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו. אע"פ שאין העמידה על הקרבן מעכבת שאינה אלא חיבובי מצוה. ועוד אפשר ע"י שליח וכמו בתמיד שהיו שם מעמדות וכאותה ששנינו להלן השולח קרבנותיו ממד"ה. וא"כ אחר שאפשר באיש אשה בעזרה מניין ולמה. מ"מ מצוה בה יותר מבשלוחה. וכן מצינו בכתוב בנשים הצובאות. ושנוי בנביאים אשר ישכבון את הנשים דבני עלי וכפירוש רז"ל הידוע:

אלא שיש לחלק דילמא מחוסרי כפרה לא סגי להו לכתחלה בלא עמידה על הקרבן. כדמשמע בפ"ק דסוטה. [ד' ח' ע"א]. והכא על כרחך לא איירי במביאות קיניהן לחובה. שהרי אין כניסתן לשער נשים. אלא בשערי מזרח שלא נתקדשו כדתנן התם. ואילו שער נשים דתנן הכא. בצפון הוה קאי. ומשו"ה ליכא לאוקמה נמי לתנופה דמנחת סוטה ונזירה שהן מניפות. דהא תנופות במזרח היו נעשות:

אך מ"מ האמת שגם מחוסרי כפרה יכולין לשלוח קרבנותיהן ע"י אחר. כדתנן פ"ג דגיטין השולח חטאתו ממד"ה [ד' כ"ח ע"א]. והכ"נ קיני זבות ויולדות רשאות היו להביאן ע"י שליח. רק למצוה מן המובחר עשו כן הנשים הצובאות כמ"ש תחלה. ומפ"ק דסוטה לא תשמע מנה חיובא אלא אורחא דמילתא תנא דאי אתיין נשים יולדות גופייהו. שם היא טהרתן:

משנה לחם

בלח"ש ולמה (וה"נ אוקי תלמודא למתניתין פ"ג דגטין. בקרבן נשים דמקריבות קרבנותיהן ע"י שליח).

משנה לחם

שם ע"י שליח וכ"מ לקמן. שילהי פ"ז דמכלתין. ע"ש בתי"ט.

משנה ו

זה מדרש דרש יהוידע כ"ג. עמ"ש בס"ד בדרוש לפ' צו:

משנה לחם

נדבה מה היו עושין בה כו'. ויש במשנה נדבה שאינה דומה לזו. עמ"ש פ"ט דפסחים מ"ז בס"ד.

משנה לחם

בתי"ט ד"ה ושנים שמעוטו של העזרה. הוא טעות. וצ"ל של הר הבית.

פרק ז

משנה א

משנה לחם

מחצה על מחצה להחמיר עפ"ג דמכשירין.

משנה ג

חתיכות מותרות . כתב הרע"ב אבל בעיר שיש בה עכו"ם אפילו חתיכות אסורות ומסתבר דאפילו מיעוט עכו"ם קאמר עכ"ל תי"ט. ולא ידענא מאי צריך לסברא. דהא בהדיא קאמר הרע"ב ודין זה בעיר שכולה ישראל. מכלל דכשיש בה עכו"ם אפילו א' אסורים:

משנה לחם

ס"פ אסורים. נ"ב **ומאי** דקשיא ליה לרב בתי"ט. דאפילו אין כאן עכו"ם כו' אסור כמבואר בדברי הר"מ בחבור. **נראה** דלא קשיא לגמרי. עד כאן לא קאמר. אלא דלא בעינן שוחטי ומוכרי בשר עכו"ם דווקא. אלא אפילו כולן ישראל. י"ל שרץ וחיה החליפוהו. מיהו ודאי צריך עכ"פ שיהיו נמצאים מיעוט עכו"ם דרים בעיר. ולא סגי בלא"ה. דלמאי ניחוש. הא חתיכות נינהו. **וליכא** למימר. דילתא מבשר נבלה אייתו. דחתיכות מוצאים מספק נבלה. כדתנן הכא וליכא דפליג עלה. א"כ כי החליפוהו עופות

ושרצים מאי הוי. אי בעיר שכולה ישראל איירין. דהא ודאי לא שייך לומר דחייש דילמא שקלי מעיר אחרת של גוים. **אלא** מאי אית לך למימר. על כרחך בעיר דשכיחי גוים עסקינן. דאיכא למימר מבית גוי שקלי. אע"ג דלאו טבחי נינהו. מיהו משום מיעוטא דמנבלי. חיישינן דילמא מנייהו אייתו. וזה ברור מאד לענ"ד. ודוק.

משנה ד

הראוי לפסחים שפסחים . כתב הרע"ב והמוצאו מותר לו להקריבו לפסחו כו' ואין להשהותה אצלו עד שיבוא דהוי דבר שאין עושה ואוכל דימכר עכ"ל תי"ט לא ידעתי מי הזקיקו לכך דהא קמשהי ליה עד זמן שחיטת הפסח ומשם ואילך. בלא"ה אינו יכול להשהותו שיעבור זמנו ודוק:

משנה ה

משנה לחם

ע"פ רע"ב. שלשה עשרונים (לפר שני עשרונים) לאיל. כצ"ל.

משנה ו

שתהא מנחתו קריבה משל ציבור כתב הרע"ב כיון שראו דקא מדחקא לשכה התקינו דנגבי מיורש. ויכולין היו לתקן כן דאדעת' דהכי ממנין כ"ג שיהו נכסיו משועבדים כו' דודאי מסתברא דאם לא ירשו שלא יהיו מחוייבין להביא מביתם ולהכי קרי להו יורשין עכ"ל תי"ט.

ואע"ג דקצת סברא הוא. מ"מ אינו מוכרח לדעתי. דמה צורך לשעבוד נכסים. מאי שנא מהא דלעיל מ"ה דהיו ממשכנין את מוציאה עד שמביא נסכיה. ומי שיעבד לגזבר נכסיו של זה המוצאה. אטו אגבא דבהמה קלטינהו. (אע"ג דיש לחלק וק"ל אין לו עיקר):

והא דלא תני שמבניו גובין אותו. נ"ל משום דנגבית אפילו מאחיו ושאר יורשיו. אם לא הניח בנים. משו"ה נקט מילתא פסיקא דאין לך אדם שאין לו יורשים. ולא בעי דווקא דלירתו נכסיה כך נ"ל:

פרק ח

משנה ה

משנה לחם

עביה טפח עמ"ש בהגהת גמרא דתמיד פ"ב (יט"ב) בס"ד.

משנה לחם

ומשמונים ושתים רבוא פריש רע"ב כך היה מנין החוטין. **וצ"ל** דחשבון כ"ד חוטין לנימא. הוא לאורך

חצי אמה או רביע. וכן לכל משך ארכה של פרוכת. כי מספר חוטי ע"ב נימין. איננו עולה אלא אלף שבע מאות עשרים ושמנה.

משנה ו

משנה לחם

בשר ק"ק אבל בשר קדשים קלים. לעולם נשרף בחוץ במקום אכילתו. בבית הדשן שלפני הבירה בהר הבית. כדתנן שלהי אלו עוברין. וכ"פ רש"י בהדיא פרק כל שעה (דסד"א) ועיין מ"ח פ"ז דפסחים.

משנה ז

משנה לחם

ר"א אומר כו' ואת שנטמא בולד הטומאה בין בפנים בין בחוץ. ישרף בפנים. תימה הא דתנן בפ"ק דפסחים. רחס"ה אומר מימיהם של כהנים לא נמנעו מלשרוף הבשר שנטמא בולד הטומאה עם הבשר שנטמא באב הטומאה. דמשמע בבשר קדשי קדשים איירי. מדקאמ' מימיהם של כהנים. דאי בבשר קדשים קלים. הרי הוא נאכל לבעלים. וכהנים מאי עבידתייהו. ומאי איריא דנקטינהו. **ואי הכי** במאי מוקי ר"א סהדותיה דר"ח. הא אין נשרפין כאחת. שזה מקום שריפתו בחוץ. וזה בפנים. והיאך לא נמנעו.

משנה ח

איברי התמיד ניתנין מחצי כבש ולמטה במזרח. כך היא גירסת רש"י ז"ל. אבל גירסת התו' היא במערב כמ"ש בתי"ט משמם:

ואין ספק שגיר' התו' מלבד שהיא המוסכמת. הדבר מוכרח שהיא הנכונה מאד ולא מטעמים שהזכיר בתי"ט משם המפרש דתמיד והרע"ב. שהם דברים בדויים ואין להם עיקר כלל. אם טעמו של המפרש כדי לפנות מקום הליכתם. שא"כ במוספין אליבא דגירסת התו' ובאיברי תמיד אליבא דרש"י איך הלכו. אלא ע"כ לומר שאין האיברים מעכבים דרך הילוך הכהנים לגמרי:

ואם טעמו של רע"ב במערב משום שיהו לצד שכינה. אם קבלה נקבל. אבל לא מצינו לו חבר שיסכים בדבר ולא פירש מניין לו. וכ"ש שהוסיף תימה במ"ש בספ"ד דתמיד שיצא לטעון בדבר חדש שאיברי תמיד ושל מוספים ביום שיש בו מוסף במזרח. הרי שביטל טעמו הנזכר. דהא תמידין תדירי ועדיפי טפי. והו"ל לאנוחינהו בצד שכינה. ותו ארכבה למילתיה אתרי ריכשי דהכא קאי ליה בשטת התו' דשל תמיד במערב. ולדידהו של מוספין במזרח. והיכי קאמר איהו ז"ל איפכא דלא כמר ודלא כמר. ולא ידעינן מהיכא גמר. ואיזה הדרך שמר. ע"כ לא נקבל דבר זה בודאי ולא תצייתינהו להני כללי. ולא כיפי מיתלי להו תלי:

אלא כי הא דכתיבנא (בחי' לרמב"ם בהלכות בית הבחירה) דאוכחנא בס"ד דבר ברור שאין לומר בענין אחר. אלא שעל חצי הכבש למערבו היו מעלין האיברין לזורקן דרך שם. על גבי הלול שבאותו מקום כדי לקיים בהם מצות זריקה. ומערכה גדולה היתה סמוכה לשם בחציו האחר שלצד מזרח עיין שם:

ואחרי הודיע השי"ת אותנו כל זאת. הכל מתוקן במשנתינו ע"פ הנוס' האמיתית שהזכירו התו' והדברים מוכרחים מעצמן. שאי אפשר באופן אחר. שאיברי התמיד ניתנין למערב הכבש. לפי שלאותו רוח בלי ספק צריך להעלותן כדי לזורקן למערכה. ושל מוספין הניתנין במזרח. אין צורך לבדות לזה טעמים זרים. שהרי רש"י ז"ל פירש לנו יפה שמשום היכר ר"ח עושין כן. וזה עולה גם לנוס' התו' היטב. שלכן לא היו ניתנין של מוספין באותו צד שמעלין אותן להקטירן על המערכה. לפי שאיברי תמיד קודמין. ועשי היכר להניח המאוחרים מן הצד כדי שלא ישכחו ויקדימום. וזה נכון מאד:

ואף דעת רש"י איננה זרה והיא הולכת ג"כ על דרך זה ואינה מתנגדת לדעתנו. ומתריצנא לה נמי לטעמא דידי. דהא דשל תמיד ניתנין במזרח לידע שהן קודמין. ולכן נתנום מכוונים כנגד מקום המערכה. שהוא לשם מקביל נכחם כמו שפירשנו בעזה"י. והיה בזה היכר שהן קודמין להקטרה ולזורקן למערכה. אעפ"י שבהעלאה שנייה לא היו מעלין מן הכבש ולמעלה במזרחו אלא במערבו. כדי לקיים שם מצות זריקה כדאמרן. אפ"ה הכי ניחא למיעבד היכירא להקדימן. כשיהיו ניתנין נגד המערכה ממש. שבזה יזכרו להקדים הקטרתן. ושל מוספין במערב רחוק מעט מהמערכה לידע שהן מאוחרין. והכל יפה ומתוקן גם על דרך רש"י ז"ל. אלא שנוס' התו' היא מוסכמת. ומסייעא נמי מתני' דפ"ד דתמיד דתנן התם נמי בהדיא במערבו. והרע"ב הפליג לדרך אחרת בחנם:

ושל ראשי חדשים ניתנין מתחת כרכוב המזבח ולמטה. בלבול גדול אני רואה בדברי התי"ט כאן במ"כ ולא עמד כלל על דעת רש"י ז"ל בזה הענין כי היא ברורה ומכוונת מאד. אלא שלהתו' היתה גירסא אחרת ואלו ואלו דא"ח. וח"ו להניח דברי רש"י בלי צורה והבנה לגמרי על הדרך שהבינם בתי"ט:

ותחלה אומר שנפלאתי מאד על מה שהבין הרב בתי"ט מדברי התו' ששל ר"ח היו ניתנין בראשו של מזבח דהיינו כרכוב המזבח ולמעלה במקום הילוך רגלי כהנים. ותמה על עצמך איך אפשר לומר כן. אעפ"י שמצא לו מקום לטעות לפי מה שראה ברמב"ם ז"ל שכתב כן. אמנם על כרחנו צריך שנפרש דברי הרמב"ם ז"ל בענין שיסכימו להלכה ואל האמת. כי אי אפשר להמאור הגדול שיטעה בדבר ברור. כי איך אפשר בעולם לומר שהיו נותנין אותן בראשו של מזבח. אם כן העלאה דהוה לה פייס בפ"ע היכי מקיימא:

ואף אם תרצה להתעקש ולומר שלא נזכר פייס זה אלא לאיברי התמיד. ולא למוספי ר"ח. מה שהוא שקר מוחלט בלא ספק. ואין להאריך בזה. עוד אי אפשר מצד אחר שהרי עכ"פ צריך ליתן האבירים בזריקה כמ"ש לעיל. ואם היו ניתנים מתחלה על הכרכוב שבראשו של מזבח. שוב אי אפשר לעשותן בזריקה. דהא בעינן אויר קרקע מפסיק ותבין זה היטב. ממה שכתבתי בעזה"י בחידושי להלכות בית הבחרה באריכות. שאותו אויר היה בין כבש למזבח. וכבר היו האיברי' למעלה ממנו בראש המזבח. וח"ו להוסיף זרות על זרות ולומר שמורידן וחוזר וזורקן. הס מלהזכיר:

אלא ע"כ אנו צריכין להליץ בעד הרמב"ם בשנאמר שלא נעלם כל זה ממנו ז"ל. ואיהו דחיק ומוקי נפשיה. דעל המזבח דקאמר לא בראשו של מזבח הוא. אלא בסובב. ובין קרן לקרן דקאמר ר"ל כנגד אויר שבין קרן לקרן. וגם שם הוא הילוך רגלי כהנים על הסובב למתן דמים. ואף אנו יודעין כמה קושי יש בהבנה זו. ומה נעשה וצער גדול היה לנו להחליט הטעות ח"ו בדברי הרמב"ם ז"ל. על כן לא נמנענו מללמוד עליו זכות מה. שכך היא חובתינו וכך יפה לנו ומשכוני נפשין אדמר ניחא לן. ואם אולי משגה הוא ושגיאות מי יבין אין אחריות הל' ההוא עלינו שמא תלמיד טועה הוסיף אותו מדעתו. כי איך שיהא האמת עד לעצמו ומוכרע ממקומו. ודעת הרע"ב היא על האופן שפירשנו לשון הר"מ ז"ל. והוא ע"פ נוסחת התוספת. ועוד אפרש בסמוך בעזהי"ת:

אכן טרם נבוא לפירושו של הרע"ב. נבאר דעת רש"י ז"ל תחלה על הסדר שהזכירן בתי"ט בראשונה. ז"ל ה"ג רש"י ופירש של ר"ח היו ניתנין בכבש סמוך לכרכוב המזבח למטה הימנו מעט. דהיינו בחצי העליון כו' עד כאן דברי רש"י ז"ל. והבין התי"ט מתחלה דכרכוב דרש"י הוא הנזכר בירושלמי שהביאו הכ"מ על לשון הר"מ. שדעתו שהוא בראשו של מזבח באמת ההילוך. ומשמע ליה לבתי"ט דהיינו נמי של רש"י וגם של התו' הוא של הרמב"ם ממש משו"ה ניחא ליה בנוס' התו' שעולה בשוה עם דעת הר"מ ז"ל. אלא שגירסת הרע"ב לא סלקא ליה אליבא דכולהו:

ולפי דעתו ז"ל יצא הרע"ב לדון בדבר חדש בלי ראיה. והרי הוא סותר פירוש הכרכוב על דעת הירו' מכל וכל. ואיך סבל את זה הרב תי"ט בפי' הרע"ב ואמאי לא מחי לה במאה עוכלי דהא מהאי טעמא קדחי לדברי רש"י ז"ל. וכתב ז"ל ונ"ל שזה הירו' מחזיק גירסת התו' וסיעתם. דאי כגירסת רש"י. א"כ מקום הנחתם בראש הכבש ממש וא"ה הכי ה"ול למיתני ניתנין בראש הכבש. מאי תחת ולמטה. ובלי ספק שמפני זה הלשון נטה רש"י לפרש כרכוב על הסובב עכ"ל. והשתא קסבר דרש"י דחיק לפרושי כרכוב

דהכא מדנפשיה. ואכתי קשיא מנא ליה לרש"י לפרש שלא כדברי הירו' המפורשים הנ"ל שהעתיק התי"ט מהכ"מ דאיזהו כרכוב בין קרן לקרן שהוא מחזיק דעת התו' לפ"ד:
אבל אין ספק בעולם שלא מפני הלשון לבד הוכרח רש"י ז"ל לפרש כרכוב על הסובב. אבל תלמוד ערוך הוא בפיו של רש"י. דהכי איתא בהדיא בגמרא דילן (זבחים דסב"א) איזהו כרכוב ר' יוסי בר"י אומר זה הסובב. ואף רבי דאמר זה כיור חד מילתא היא. והיינו נמי מקום סובב. דרבי לא פליג אסובב דהוה. דפשיטא צריך לעשות לו סובב. אלא דמוסיף נמי כיור. שהוא ציור פרחים שהיה שם למעלה מאמצעו של מזבח למטה מן הסובב:
נמצא לכ"ע סובב נקרא כרכוב. אלא דלריב"י אין במשמעותו אלא סובב בלבד. ולרבי סובב עם כיור בתחתיתו הוא הנקרא כרכוב. וליכא מאן דאמר דכרכוב הוא על ראשו של מזבח (ויש לתמוה על הרמב"ם בהלכות בית הבחירה שלא הזכיר שם לענין הדברים המעכבים במזבח. לא כיור כרבי ולא סובב כריב"י. מיהא סובב אדכריה התם. אבל מכיור לא דכיר מר מידי. וצ"ל דשמעתיה כריב"י אזלא דהכי הוא פשטא דמילתא ודוק) כמ"ש הכ"מ בדעת הרמב"ם ונמשך אחריו בתי"ט מחמת הירו' הנז':
אמנם דברים הללו שנאמרו בירו' משלנו הם הובאו בתלמודינו באותו מקום שהזכרנו בצדו. ואין צורך ליקח בהקפה מהירו'. דבר שהוא בידינו בגמרתינו שאנו נמשכים אחריה בכל מקום. והלשון ההוא כצורתו נזכר שם. ופירשוהו על מזבח הנחושת שעשה משה. עיין שם ובפירש"י וק"ל:
ואפילו לכשתמצי לומר דההוא שינויא דאתמר התם דתרי הוו. וחד בראשו של מזבח דלא נשתרקו. (ובאמת שכך אני סובר שאף במזבח אדמה של בית שני הי"ל בראשו היקף לכהנים דלא נשתרקו והבאתיו בחידושי להל' בית הבחירה) הרי עכ"פ גם הסובב קרוי כרכוב בודאי אליבא דכ"ע. כאשר הוכחנו מפלוגתא דריב"י ורבי דקיימא אמזבח דבית שני בלי ספק. כדמוכח התם מעובדא דמייתי עלה ודוק:
ומיכדי לתרווייהו סובב איקרי כרכוב דלריב"י כדקאמר. ולרבי נמי כיור דידיה למעלה מחוט הסיקרא הוה למטה מן הסובב. דהא נפיק ליה מדכתיב ונתת הרשת מתחת כרכוב המזבח ולמטה. דהרשת היתה מגעת עד אמצעו של מזבח מקום שהיה חוט הסיקרא במזבח דבית שני. ועליה הכיור שהוא הכרכוב. נמצא לרבי כרכוב ומקום סובב אחד הוא על כרחך וכמו שאמרנו. והיינו במזבח של ב"ש כמ"ש והדברים מבוארים למעיין שם. אם כן היכי תיסק אדעתין לפרושי כרכוב דמשנתינו על אותו שבראשו שאינו נזכר

בבירור כי אם בשל משה וכי מניחין הודאי ותופסין את הספק דניקו ונימא דהיינו כרכוב דהכא:

וכ"ש שא"א כלל לפרשו כאן על אותו כרכוב שבראשו מטעמים עצומים ומוכרחי' מאד שזכרנו למעלה. מחמת ההעלאה השנייה והזריקה של איברים. ששניהם מתבטלים לפי פי' זה בלי שום דוחק בעולם. שהרי לפמ"ש מגמרא שלנו. הדבר ברור בפירוש משנתינו שעל הסובב נתכוונו:

ואפריין נמטייה למאור הגדול שמשן של מפרשים רש"י ז"ל שכל דבריו האמת והצדק בנויים על שיטת תלמודינו. ואין פירושו מתנגד כלל למה שאמרו בירו' כאשר ביארנו שאינו ענין לכאן והוא דבר שאין בו ספק. ואלמלא ראה בתי"ט גמרתינו הנ"ל לא היה כותב כל מ"ש כאן. והיא היא דעת התו' ואין גירסתם צריכה חיזוק מהירו' הנ"ל. וחלילה לומר שלכך היתה כוונת התו'. אכן התו' מודים לרש"י בפי' כרכוב שא"א לפרשו אלא על הסובב:

והיינו דאיכא בין רש"י ותו'. לרש"י ז"ל היו ניתנין על הכבש תחת הסובב למטה ממנו. ובזה היה להם היכר שהיו מונחין למעלה מחציו של כבש. שהסובב מגביה אמה מעל אמצע גובהו של מזבח. ולגירסת התו' היו מונחין למעלה על הכרכוב שהוא בסובב עצמו. ואין צורך לחלוק עלינו את השווין. דבפירושא דכרכוב לא פליגי. והיינו דהרע"ב דאע"פ שהיתה לו גירסת התו'. מ"מ החזיק בפירש"י שהרי התו' מודים לו שא"א להם לחלוק על האמת שהוא מבואר מאד שהכל שווין בזה. ולא מחמת טעמים טפלים שזכר בתי"ט נטה הרע"ב אחרי רש"י ז"ל בכאן. ודי בזה למודה על האמת. וכל דברי חכמים קיימים באמת ובתמים. ואף דברי הרמב"ם ז"ל כבר דחקנו לפרשם עז"ה אך הם סתומים ונעלמים:

סליקא לה מסכת שקלים בס"ד.

משנה לחם

בלח"ש בלי ספק. וההפך מבואר בה"ל תמ"ו. דפייס דתמיד עולה למוספין כו'.